

De Rechtspraak

Jaarverslag 2014

de Rechtspraak

De Rechtspraak

Jaarverslag Rechtspraak 2014

de Rechtspraak

Leeswijzer

De Rechtspraak maakt dit Jaarverslag op basis van artikel 104 van de Wet op de rechterlijke organisatie en het wordt aan de minister van Veiligheid en Justitie aangeboden die het onverwijld verstuurt aan de leden van de Staten-Generaal.

Wij bieden u op www.jaarverslagrechtspraak.nl bovendien de mogelijkheid snel en eenvoudig door het jaarverslag te navigeren, te zoeken naar onderwerpen die voor u van bijzonder belang zijn en een eigen selectie te maken van de onderdelen die u wilt lezen of bewaren.

Voorwoord

Hierbij bied ik u met trots het Jaarverslag 2014 van de Rechtspraak aan. Twee onderzoeken in 2014, de meting van de mate van tevredenheid van onze medewerkers en de onafhankelijke visitatie onder leiding van Job Cohen, tonen aan dat onze organisatie behoorlijk op de proef is gesteld. De herziening van de gerechtelijke kaart per 1 januari 2013 en de start van het moderniseringsprogramma Kwaliteit en Innovatie, trokken een behoorlijke wissel op de medewerkers. Des te verheugender is het te constateren dat onze dienstverlening op peil is gebleven. Dit is te danken aan de bevlogenheid, deskundigheid en loyaliteit van de 2.400 rechters en raadsheren en 7.500 medewerkers. Maar de onderzoeken tonen ook aan dat de werkdruk hoog is, op sommige plekken té hoog, en dat er onvoldoende tijd is voor kwaliteitszorg. Op beide onderdelen gaan we maatregelen treffen.

Uit de cijfers in dit Jaarverslag blijkt dat in 2014 ongeveer net zoveel rechtszaken werden aangemeld als in 2013. Afgehandeld werden 1,75 miljoen zaken, een stijging van 2 procent ten opzichte van 2013.

Maar dit Jaarverslag bevat meer dan cijfers. Mensen uit onze organisatie vertellen over ontwikkelingen die belangrijk waren. Verder is er ook aandacht voor één van de belangrijkste ontwikkelingen in de afgelopen jaren: de sterk groeiende vraag naar de rechter als toezichthouder.

Ik nodig u van harte uit kennis te nemen van de prestaties van de Rechtspraak.

mr. F.C. Bakker
voorzitter Raad voor de rechtspraak

1

Goed en slim toezicht kost geld, maar levert veel meer op

Rechtspraak – voor vrijwel iedereen staat dit begrip synoniem aan de rechter in toga die recht spreekt. Logisch, het is de meest in het oog springende activiteit van de rechter. Maar een van de opvallendste ontwikkelingen in de afgelopen jaren voor de Rechtspraak is de sterk groeiende vraag naar de rechter als toezichthouder. De rechter houdt onder meer toezicht op de bewindvoerder die het geld beheert van een meerderjarige die dat zelf niet meer kan. En op de curator die een faillissement van een bedrijf of organisatie afwikkelt. Ter illustratie: het aantal lopende beschermingsbewinden in 2014 verdubbelde sinds begin 2009 naar 260.000. Bij toezichtzaken zal je, anders dan bij strafzaken, niet zo snel een tv-camera aantreffen. Maar het maatschappelijk belang van deze zaken is groot. De rechter-commissaris (in geval van een faillissement) en de kantonrechter (in geval van bewind) zien immers toe op een eerlijke en rechtvaardige gang van zaken.

Voor de grote toename van het aantal toezichtzaken bestaan verschillende verklaringen en oorzaken. Zo doet de economische situatie zich voelen. In 2013 werd er volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek een recordaantal faillissementen uitgesproken, ruim 12.000. Dit aantal liep in 2014 vanwege de aantrekkende economie terug tot iets minder dan 10.000. Op de afwikkeling van vermogens van failliete rechtspersonen is wettelijk toezicht nodig.

Voor burgers wordt steeds vaker een beroep gedaan op een vorm van beschermingsbewind, in plaats van een schuldsaneringstraject in te gaan. De wet biedt daartoe sinds januari 2013 ook expliciet de mogelijkheid. Het aantal toezichtzaken bij de kantonrechter neemt al jaren toe - en die ontwikkeling lijkt zeker nog niet ten einde. In 2014 waren er circa 370.000 zaken die verband hielden met beschermingsbewind.

Behalve de slechte economische situatie in de afgelopen jaren, speelt bij de stijging van het aantal bewinden ook de vergrijzing een rol. Voor ouderen wordt vanwege hun gezondheid relatief vaak een beroep gedaan op een vorm van beschermingsbewind. Vaak gebeurt dat door ziekenhuizen en zorginstellingen, die behoefte hebben aan één officieel aanspreekpunt voor hun patiënt.

Het werk van bewindvoerders, curatoren en toezichthouders is van cruciaal belang, juist voor de meest kwetsbare mensen in onze samenleving. Denk aan de demente bejaarde, de failliete ondernemer, de werknemer die als gevolg van een reorganisatie is ontslagen of de gescheiden moeder in de schuldsanering. Behalve de direct betrokkenen zelf, ondervinden ook de mensen om hen heen de gevolgen. Als schuldeiser, als toeleverancier, als familielid, als buurman.

De afwikkeling van de zakelijke belangen voor mensen en organisaties in de problemen is vaak een langdurige aangelegenheid. Een faillissements- of schuldsaneringstraject duurt gemiddeld ruim twee jaar, en vaak langer: er zijn bij faillissementen uitschieters tot acht jaar. Een bewind duurt zolang als dat noodzakelijk is.

Goed toezicht is onmisbaar voor de Nederlandse economie. Het voorkomt fraude. Het insolventieregister op www.rechtspraak.nl, waarin faillissementen, surseances en schuldsaneringen worden bijgehouden, wordt per jaar ruim 40 miljoen keer geraadpleegd. Nederland is, mede door het goede rechtssysteem, internationaal geliefd als vestigingsplaats. Buitenlandse bedrijven doen hier graag zaken. Een in alle opzichten goed functionerend rechtssysteem fungeert in tijden van economische voorspoed als een vliegwiel voor groei, en in mindere tijden als een stootkussen dat dempt.

Behalve een eerlijke en rechtvaardige afwikkeling voor direct belanghebbenden en het economisch nut, is er ook nog een hoger doel: het moeilijk grijpbare, maar o zo belangrijke vertrouwen in de rechtsstaat. De onafhankelijke en onpartijdige rechter heeft de wettelijke bevoegdheid en de autoriteit toe te zien op een juiste en rechtvaardige gang van zaken. Het vertrouwen in rechtspraak is gelukkig relatief hoog, toont periodiek onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau keer op keer aan. Ook het in 2014 uitgevoerde onafhankelijke Klantwaarderingsonderzoek toont aan dat rechtzoekenden en professionals in grote meerderheid tevreden zijn over de prestaties en dienstverlening van gerechten.

Maar u weet: de rechtsstaat is geen rustig bezit, permanente bewaking en onderhoud is nodig. De kwaliteit van het toezicht is de laatste jaren sterk verbeterd, maar kan en moet nog beter. Dat komt deels doordat rechtbanken in het verleden niet altijd even veel aandacht besteedden aan de toezichthoudende taken. Geschilbeslechting en rechtsbescherming gingen voor. Een andere oorzaak is dat de wet niet in alle opzichten duidelijk is over wat toezicht concreet inhoudt. Rechtbanken hebben hieraan dan ook in het verleden op verschillende wijze invulling gegeven.

Die verschillende werkwijzen hebben tot nu toe niet tot grote problemen geleid. Maar de laatste jaren zijn zaken complexer geworden en de eisen die aan toezicht worden gesteld, zijn toegenomen. De tijd dat er in geval van een faillissement volstaan kon worden met een overzichtelijk papieren dossier, ligt achter ons. In 2015 leven we in de informatiesamenleving. Daarin gaat het niet meer om papier of documenten, maar om digitalisering en systemen die snel en slim relevante data genereren. De feiten worden daarmee sneller duidelijk. De rechter kan dan meer tijd en aandacht besteden aan de inhoud van de zaak. Toezicht krijgt dan de aandacht die het verdient.

Daarom is de modernisering van het toezicht een belangrijk onderdeel van het programma Kwaliteit en Innovatie waarmee de Rechtspraak, samen met het ministerie van Veiligheid en Justitie, in 2012 is gestart. De digitalisering die hier onderdeel van uitmaakt is geen doel op zich, maar wel een belangrijk hulpmiddel. Dit draagt ertoe bij dat toezicht onafhankelijk, effectief, transparant en voorspelbaar is. Onderdeel van de modernisering is duidelijk omschrijven waar goed toezicht aan moet voldoen en welke taken daarvoor op welk moment moeten worden verricht.

Uitgangspunt blijft dat toezicht een wettelijke taak is van de onpartijdige rechter. Die taak wordt lokaal - dicht bij de belanghebbenden - uitgeoefend, maar daaraan kan landelijk worden bijgedragen (denk aan de formulering van beleid, bieden van digitale faciliteiten, het bijhouden van vakkennis en het inrichten van een kwaliteitszorgsysteem). Ook zal de Rechtspraak bekijken of we lokaal overal de expertise in huis hebben (en moeten hebben) voor toezicht in zeer specifieke zaken of bij grote, landelijke faillissementen. Centraal wat moet, decentraal wat kan, is het motto.

De eerste stappen zijn al gezet. Sinds december 2014 oefenen drie rechtbanken (Den Haag, Limburg en Noord-Nederland) samen met vijftien curatoren de toezichtrol bij

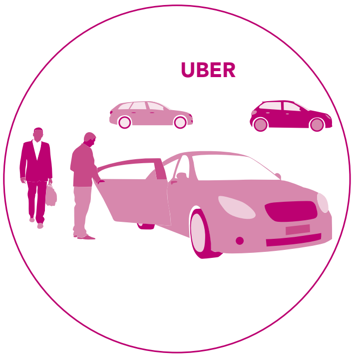
faillissementen uit via een online systeem. Nieuwe zaken hebben een volledig digitaal in plaats van een papieren dossier. Ook de andere rechtbanken zullen geleidelijk aan via het online systeem toezicht houden op nieuwe faillissementszaken.

Investeren in de kwaliteit van toezicht vergt ook middelen. Door onze systemen, organisatie en werkwijzen slimmer en efficiënter in te richten, zullen we kwalitatief hoogwaardiger toezicht kunnen realiseren. Maar de kost gaat voor de baat uit: er moet de komende jaren wel ruimte zijn om te investeren. Goed en slim toezicht kost geld, maar levert de maatschappij nog veel meer op. In materieel, maar ook in immaterieel opzicht.

mr. F. C. Bakker
voorzitter Raad voor de rechtspraak

2

Uber

Sinds juli 2014 biedt Uber in Amsterdam de dienst UberPOP aan. Vier mensen die zich via UberPOP als taxichauffeur aanboden, hebben van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) een dwangsom opgelegd gekregen. Zij verrichtten taxivervoer verrichtten zonder vergunning en dat is op basis van de Wet personenvervoer 2000 verboden. Ook Uber heeft hiervoor een dwangsom opgelegd gekregen. Uber heeft bezwaar aangetekend tegen dit besluit en heeft tegelijkertijd een kort geding aangespannen tegen de Minister van Infrastructuur en Milieu waar de ILT onder valt.

Minister

De Minister meent dat Uber schuldig is aan medeplegen van de overtredingen van de vier chauffeurs omdat Uber de illegale activiteiten van de UberPOP-chauffeurs faciliteert. Daarom krijgt Uber een dwangsom opgelegd van 10.000 euro per overtreding. De dwangsom kan oplopen tot 100.000 euro. Volgens de Minister moet herhaling van deze overtreding worden voorkomen in het belang van de te vervoeren passagiers, de vervoerders die wel in het bezit zijn van een taxivergunning en in het belang van de verkeersveiligheid in het algemeen.

Uber

Uber meent dat het de Wet personenvervoer 2000 niet overtreedt door de dienst UberPOP aan te bieden. UberPOP is geen illegaal taxivervoer, maar moet als een soort georganiseerd liften gezien worden. Bovendien heeft Uber gezorgd voor waarborgen ten aanzien van kwaliteit en betrouwbaarheid. De dwangsom beperkt de concurrentie op de taximarkt, wat geen legitiem belang is, en belemmert een eerlijke marktwerking met keuzevrijheid en bescherming van de consument.

College van Beroep voor het bedrijfsleven

Chauffeurs die met UberPOP tegen betaling personen vervoeren in een auto overtreden de wet als zij niet over een taxivergunning beschikken. In die gevallen overtreedt ook Uber de wet, omdat zij nauw met deze chauffeurs samenwerkt en meedeelt in hun opbrengsten. De dwangsom mag opgelegd worden ter bescherming van de belangen van chauffeurs die wel een taxivergunning hebben en de belangen van passagiers en verkeersveiligheid.

De volledige uitspraak vindt u op rechtspraak.nl.

Bij verschil tussen deze tekst en de volledige uitspraak, is de tekst in de uitspraak beslissend.

Uitspraak WMO

Gemeenten moeten er voor zorgen dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Dit gebeurt door ondersteuning via de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015). Een echtpaar in de gemeente Dantumadiel maakte bezwaar tegen het besluit van de gemeente dat huishoudelijke hulp vanaf 1 januari 2015 een algemene voorziening wordt en dat per 1 januari 2015 de huishoudelijke hulp komt te vervallen.

Verzoeker: echtpaar uit gemeente Dantumadiel

Dankzij huishoudelijke hulp kan het hoogbejaarde echtpaar uit Dantumadiel zelfstandig blijven wonen. Vanaf 1 januari 2015 wil de gemeente die hulp vanaf 1 januari 2015 niet meer vergoeden. Het echtpaar bezwaar tegen dit besluit. En gelijktijdig vraagt het bij de bestuursrechter een voorlopige voorziening aan.
Het echtpaar kreeg al huishoudelijke hulp op grond van de Wmo 2007. Deze ondersteuning was toegekend voor de periode tot 1 oktober 2017. Het echtpaar stelt dat voor wie de ondersteuning doorloopt in 2015, de Wmo 2007 op grond van de overgangsregeling van de Wmo 2015 van toepassing blijft en de huishoudelijke hulp niet zomaar stop gezet kan worden.

Gemeente Dantumadiel

Omdat de Wmo per 1 januari 2015 ingrijpend wordt gewijzigd, wordt huishoudelijke hulp een algemene voorziening. Dit is op 23 september 2014 door de gemeenteraad besloten.
De gemeente krijgt minder geld van de rijksoverheid en als gevolg daarvan wordt het recht van het echtpaar op huishoudelijke hulp beëindigd. Het echtpaar moet vanaf 1 januari 2015 de schoonmaakhulp zelf regelen en betalen. Dit besluit is mede gebaseerd op telefonisch overleg met de dochter van het echtpaar. Na dit overleg concludeerde een zorgmedewerker van de gemeente dat er binnen de Wmo geen passende oplossing is.

Rechtbank

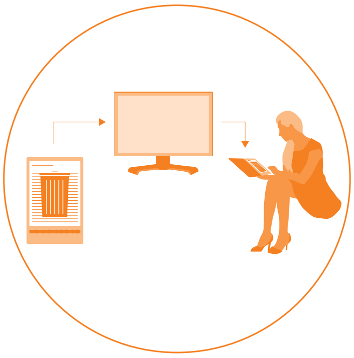
Op basis van de Wmo 2007 kan de huishoudelijke hulp worden beëindigd. Maar hiertoe zal alleen aanleiding zijn, als er iets is veranderd. Stopzetting van een voorziening die alle burgers in een bepaalde gemeente treft, in verband met gewijzigd beleid en zonder rekening te houden met de omstandigheden van degene die de ondersteuning ontvangt, kan niet.
In oktober 2012 heeft de gemeente nog onderzoek gedaan naar de situatie van het echtpaar. Er is daarna niet gebleken dat de persoonlijke omstandigheden van het echtpaar zijn verbeterd. Desondanks is de huishoudelijke hulp per 1 januari 2015 beëindigd. De voorzieningenrechter is van oordeel dat de gemeente, zonder nader onderzoek, dit besluit niet heeft kunnen en mogen nemen.

Ieder(in), koepelorganisatie voor chronisch zieken en mensen met een beperking
"Het is belangrijk dat gemeenten in gesprek gaan met burgers over wat ze nodig hebben om zelfredzaam te zijn en mee te kunnen blijven doen aan het maatschappelijk leven. De rechter heeft dat nu bevestigd."

De volledige uitspraak vindt u op rechtspraak.nl.

Bij verschil tussen deze tekst en de volledige uitspraak, is de tekst in de uitspraak beslissend.

Tom Kabinet

De website van Tom Kabinet biedt particulieren de mogelijkheid om 'tweedehands' e-books te kopen en verkopen. Verkopers kunnen een legaal verkregen e-book uploaden naar deze site. Zij moeten dan verklaren dat zij het e-book van hun eigen computer (of e-reader of tablet) hebben gewist. De koper kan na betaling het e-book voor eigen gebruik downloaden. Tom Kabinet voegt op dat moment een nieuw 'watermerk' toe aan het e-book, waardoor het e-book kan worden achterhaald indien het illegaal op het internet gaat rouleren.

Nederlands Uitgeversverbond en Groep Algemene Uitgevers

Tom Kabinet verstoort het broze evenwicht op de e-bookmarkt, een markt die te kampen heeft met grootschalige piraterij. Tom Kabinet kan niet garanderen dat de verkoper van een e-book zijn eigen kopie verwijdert. Het watermerk dat Tom Kabinet aanbrengt kan niet voorkomen dat illegale kopieën worden aangeboden. Piraterij wordt extra gestimuleerd omdat Tom Kabinet slechts minimale gegevens verlangt van gebruikers van de site. Het wordt hierdoor nagenoeg onmogelijk personen die verantwoordelijk zijn voor handel in illegale e-books te achterhalen.
Tom Kabinet maakt daarnaast inbreuk op de auteursrechten van de bij het NUV aangesloten uitgevers, althans op de rechten van hun auteurs. De uitgevers lijden aanzienlijke schade als gevolg van de activiteiten van Tom Kabinet.

Tom Kabinet

Tom Kabinet heeft meerdere keren voorgesteld met de uitgeverijen te overleggen en met hen samen te werken, juist om zoveel mogelijk te voorkomen dat illegale kopieën van e-books zouden worden aangeboden. Tom Kabinet faciliteert legitieme transacties en kan als tussenpersoon worden aangemerkt. Verkopers zijn te identificeren aan de hand van hun e-mailadres en de door hen opgegeven bankrekening. Als een exemplaar via Tom Kabinet wordt verkocht, voorziet Tom Kabinet dit exemplaar van een watermerk. Alles bij elkaar genomen garandeert dit niet dat geen illegale kopieën via Tom Kabinet kunnen worden aangeboden, maar voor een verdergaande beveiliging is medewerking van de uitgeverijen nodig, die dit hebben geweigerd.

Rechtbank Amsterdam

Niet kan worden uitgesloten dat voor e-books dezelfde regels gelden als voor de verhandeling van (tweedehands) software, zoals die is toegestaan op grond van het UsedSoft-arrest van het Hof van Justitie. Zolang de jurisprudentie op dit terrein geen uitsluitsel biedt, gaat het te ver om in kort geding een verbod toe te wijzen.
Hierbij is van belang dat Tom Kabinet gezien haar werkwijze en opstelling niet op één lijn kan worden gesteld met 'piratenwebsites' en dat het Nederlands Uitgeversverbond ieder overleg met haar uit de weg gaat. Tom Kabinet heeft juist de intentie samen te werken met de uitgevers en het illegaal downloaden van e-books aan te pakken.

Gerechtshof Amsterdam

Net als de voorzieningenrechter in eerste aanleg heeft het hof beslist dat, waar onduidelijk is wat de reikwijdte van het UsedSoft-arrest is, een verbod om via een website legale e-books te verhandelen niet in een kortgedingprocedure kan worden toegewezen.
Het hof achtte echter wel aannemelijk dat via de website van Tom Kabinet ook illegaal verkregen e-books worden (door)verkocht. Het hof is van oordeel dat Tom Kabinet niet voldoende hard kan maken dat zij die (door)verkoop adequaat kan bestrijden. Daarom heeft het hof de vordering van NUV op die grondslag in beperkte

vorm toegewezen en Tom Kabinet verboden een website te exploiteren waarop illegaal gedownloade e-books worden verkocht. Dit leidt er feitelijk toe dat de website voorlopig uit de lucht moet.

De volledige uitspraak van de rechtbank en het vonnis van het gerechtshof vindt u op rechtspraak.nl.
.

Bij verschil tussen deze tekst en de volledige uitspraak, is de tekst in de uitspraak beslissend.

Uitkeringen buitenland

Sinds 2012 geldt in Nederland het Woonlandbeginsel. Hierbij wordt de hoogte van bijvoorbeeld een arbeidsongeschiktheidsuitkering in het buitenland aangepast aan de kosten van levensonderhoud in het land waar de uitkeringsgerechtigde woont.

Eisers

De eiser uit Turkije heeft te horen gekregen dat zijn zogenoemde WIA-uitkering eindigt. Vanaf die datum komt hij in aanmerking voor een vervolguitkering. Daarnaast heeft het UWV hem laten weten dat de hoogte van de vervolguitkering wordt aangepast aan de kosten van levensonderhoud in zijn woonland.
De tweede eiser komt uit Marokko. Ook zijn loongerelateerde WIA-uitkering eindigt en hij komt in aanmerking voor een WIA-vervolguitkering. Het UWV heeft ook hem laten weten dat de hoogte van de aan hem toegekende vervolguitkering wordt aangepast aan de kosten van levensonderhoud in zijn woonland.
Beiden gaan in beroep bij de rechter. Ze stellen dat eerdere uitspraken van de Centrale Raad van Beroep over het Woonlandbeginsel ook van toepassing zijn op hun zaak.

Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV)

De eisers komen in aanmerking voor een zogenoemde WIA-vervolguitkering. Hierop is het woonlandbeginsel toegepast. Eerdere uitspraken van de Centrale Raad van Beroep zijn niet van toepassing op de zaken van de eisers. Het gaat in deze zaak om een nieuwe uitkering en niet om een oude, al bestaande uitkering. Als het gaat om het woonlandbeginsel is er een verschil tussen deze twee. Eerder heeft de rechter bepaald dat het woonlandbeginsel niet mag worden toegepast wanneer het gaat om een 'oude' uitkering, maar in dit geval eindigt de oude uitkering. En is er sprake van een nieuwe vervolguitkering. Dan kan het woonlandbeginsel wel toegepast worden.

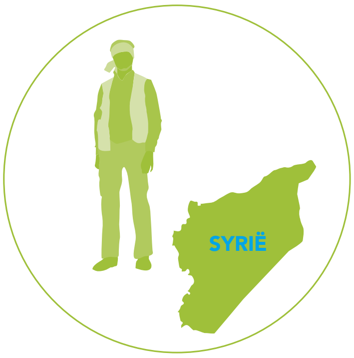
Rechtbank Amsterdam

In de beoordeling van deze zaak houdt de rechter ook rekening met internationale en Europese regelgeving. Gekeken naar eerdere uitspraken is er geen steun te vinden voor het standpunt dat bij toepassing van het woonlandbeginsel verschil kan worden gemaakt tussen uitkeringen die al waren toegekend voordat de wet Woonlandbeginsel in werking trad en uitkeringen die daarna zijn toegekend. Ook op basis van internationale en Europese regelgeving is het onderscheid tussen 'oude' en 'nieuwe' uitkeringen niet relevant.
Het UWV moet het volledige bedrag van de vervolguitkering betalen aan de eisers en ook de achterstallige bedragen uitkeren.

De volledige uitspraak vindt u op rechtspraak.nl.

Bij verschil tussen deze tekst en de volledige uitspraak, is de tekst in de uitspraak beslissend.

Syrië

In het voorjaar van 2011 kwam een groot deel van de bevolking van Syrië vreedzaam in verzet tegen het dictatoriale regime van president Assad. Dit ontwikkelde zich tot een burgeroorlog. In april 2013 is een opsporingsonderzoek gestart maar aanleiding van het vertrek naar Syrë van een groot aantal jongeren uit de regio Den Haag. Verdachte is een teruggekeerde Syriëganger. Het OM verwijt hem dat hij zich in Nederland heeft voorbereid op deelname aan de jihad, zich in Syrië bij een jihadistische groepering heeft aangesloten en dat hij (met name na zijn terugkomst) gegevensbestanden die opruien tot terroristische misdrijven heeft verspreid.

Openbaar Ministerie

Uit het politieonderzoek blijkt volgens het OM dat de Amsterdammer voor zijn vertrek naar Syrië (juli 2013) websites heeft bezocht met het onderwerp 'Jihad', 'Syrië' en 'Taliban'. Ook werden er diverse chats gevonden waarin hij de jihad bespreekt en trof de politie foto's van hem aan in strijdgebied met een Kalasjnikov. Verder zijn er in zijn telefoon WhatsApp berichten gevonden waaruit blijkt dat hij diverse gewelddadige filmpjes heeft verspreid en zijn er sms'jes waar uit de inhoud blijkt dat hij heeft deelgenomen aan de gewapende strijd.

Wat betreft het OM is komen vast te staan dat de man voorbereidingshandelingen heeft getroffen met het doel ernstige misdrijven te plegen in Syrië en heeft deel genomen aan de gewapende strijd.

Verdachte, bijgestaan door mr. Plasman

Verdachte heeft verklaard dat hij naar Syrië wilde emigreren, omdat hij dacht dat hij daar kon wonen in een land met een streng islamitische cultuur en hij zijn geloof daar beter kon praktiseren. Hij is ook naar Syrië gereisd vanwege het onrecht dat zich in Syrië afspeelde. Hij wilde de mensen daar helpen. Verdachte heeft stellig ontkend dat hij naar het strijdgebied in Syrië is gegaan en dat hij heeft deelgenomen aan de gewapende strijd.

De verdediging heeft aangevoerd dat verdachte hulp heeft verleend in Syrië. Het dossier bevat geen bewijs dat verdachte daar zou hebben deelgenomen aan gevechten. Indien de rechtbank dit wel bewezen zou achten, staat daarmee nog niet vast dat verdachte heeft gehandeld met een terroristisch oogmerk. Strijden tegen Assad is geen terrorisme.

Rechtbank

Verdachte had veel digitaal materiaal waaruit blijkt dat hij het Jihadistisch gedachtegoed aanhangt en het martelaarschap verheerlijkt. Op basis van alle feiten en omstandigheden concludeert de rechtbank dat verdachte niet alleen het doel had om in Syrië deel te nemen aan de gewapende strijd, maar dit doel ook heeft verwezenlijkt. Twijfel hierover wordt deze geheel weggenomen door de inhoud van sms-berichten tussen verdachte en zijn moeder: hij meldt daarin dat hij heeft meegedaan aan een gewapende aanval.

De rechtbank acht hem schuldig aan voorbereiding van moord en doodslag met een terroristisch oogmerk. Hij heeft zich aangesloten bij een jihadistische groepering in Syrië en daar deelgenomen aan gevechten. Ook heeft hij zich, vooral na zijn terugkomst, schuldig gemaakt aan het verspreiden van bestanden die opruien tot het plegen van terroristische misdrijven.

Verdachte wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar.

De volledige uitspraak vindt u op rechtspraak.nl.

Bij verschil tussen deze tekst en de volledige uitspraak, is de tekst in de uitspraak beslissend.

3

In het kort: Inzet op vernieuwing en zorgen om behoud van kwaliteit

Merkbare spanning

De Rechtspraak behandelde het afgelopen jaar 1,75 miljoen rechtszaken. Van een omgangsregeling voor de kinderen tot ontslagzaken; van berechting van een dronken automobilist tot het bestraffen van een verkrachter; van burenruzies tot ondertoezichtstellingen - in de rechtspraak herken je vrijwel alles wat zich in de samenleving voordoet.

De instroom van rechtszaken is ten opzichte van 2013 nagenoeg gelijk gebleven, al verschillen de ontwikkelingen per rechtsgebied. In 2014 zagen we een stijging van het aantal zaken rond bewind en ondertoezichtstellingen van meerderjarigen. Dit zijn verzoeken tot instelling van bewind, mentorschap en curatele, en het toezicht daarop. Dit type zaken neemt al geruime tijd toe, mede als gevolg van de 'vergrijzing' en het beleid bij ziekenhuizen en zorginstellingen. Deze zorginstellingen willen graag met één aanspreekpunt (de bewindvoerder, mentor of curator) te maken te hebben en dat wordt vervolgens bij de rechter geregeld. Het totaal aantal lopende beschermingsbewinden bedroeg eind 2014 ruim 260.000, een verdubbeling vergeleken met begin 2009, toen er ruim 130.000 liepen.

In 2014 werkten er 2.400 rechters en raadsheren in Nederland. Zij doen hun werk niet alleen: 7.500 medewerkers staan hen bij, van gerechtsbodes tot griffiers. De samenleving mag van de Rechtspraak verwachten dat elke rechtszaak zorgvuldig wordt behandeld. De rechter neemt immers beslissingen die diep ingrijpen in het leven van mensen. Dit vraagt om onafhankelijkheid, onpartijdigheid en deskundigheid; om rechtspraak van hoge kwaliteit. Dat kan op gespannen voet staan met het zeer grote aantal zaken dat jaarlijks moet worden afgedaan.

Deze spanning is voelbaar voor de Rechtspraak als organisatie en voor veel raadsheren en rechters. Hun betrokkenheid is groot, en zij vormen de hoeders van de kwaliteit van de rechtspraak. Het verminderen van deze spanning was in 2014 een belangrijke opgave. Een visitatie door externe deskundigen, die de kwaliteitszorg en de organisatie van de rechtspraak elke vier jaar onderzoeken, leverde hiervoor belangrijke inzichten en aanbevelingen.

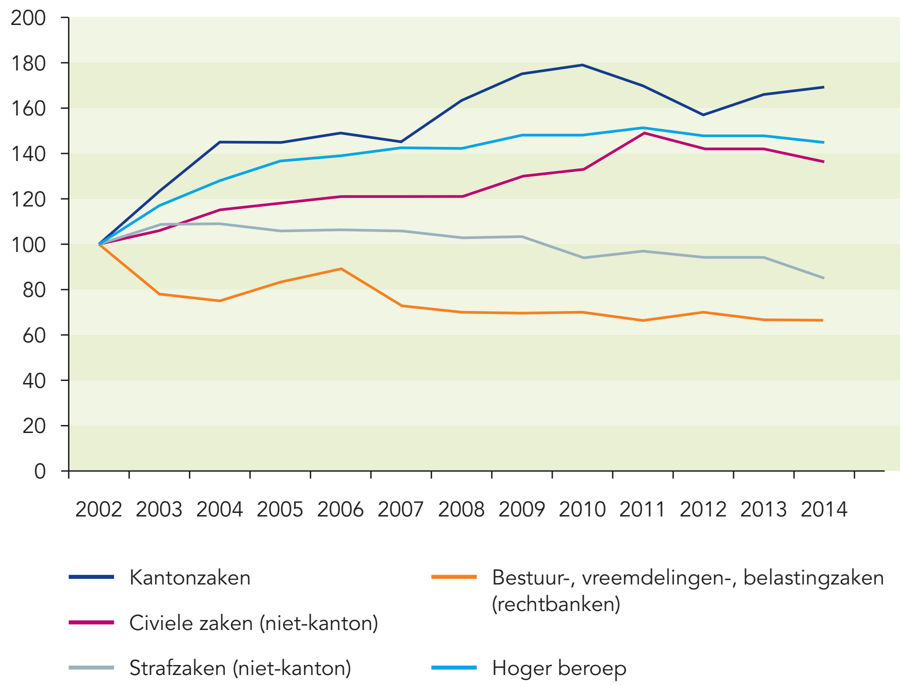
Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het maatschappelijk vertrouwen in de rechtspraak en in het ambt van rechter relatief hoog is. Dit vertrouwen is echter niet vanzelfsprekend. Daarom heeft de Rechtspraak in 2014, net als in voorgaande jaren, veel gedaan om aan te sluiten op de behoeften van de samenleving: de versterking van de organisatie, een snellere behandeling van rechtszaken, en een vereenvoudiging en digitalisering van de procedures.

1 Rechtszaken in 2014: toename ambtenarenzaken door reorganisatie van de politie

In 2014 deden rechters en medewerkers circa 2 procent meer zaken af dan in 2013. De werklast (de aantallen zaken gewogen naar hun relatieve zwaarte) bleef echter min of meer constant. Dit laat zien dat het aandeel van minder bewerkelijke zaken licht is toegenomen. De werkvoorraden zijn niet opgelopen en de doorlooptijden zijn licht verbeterd.

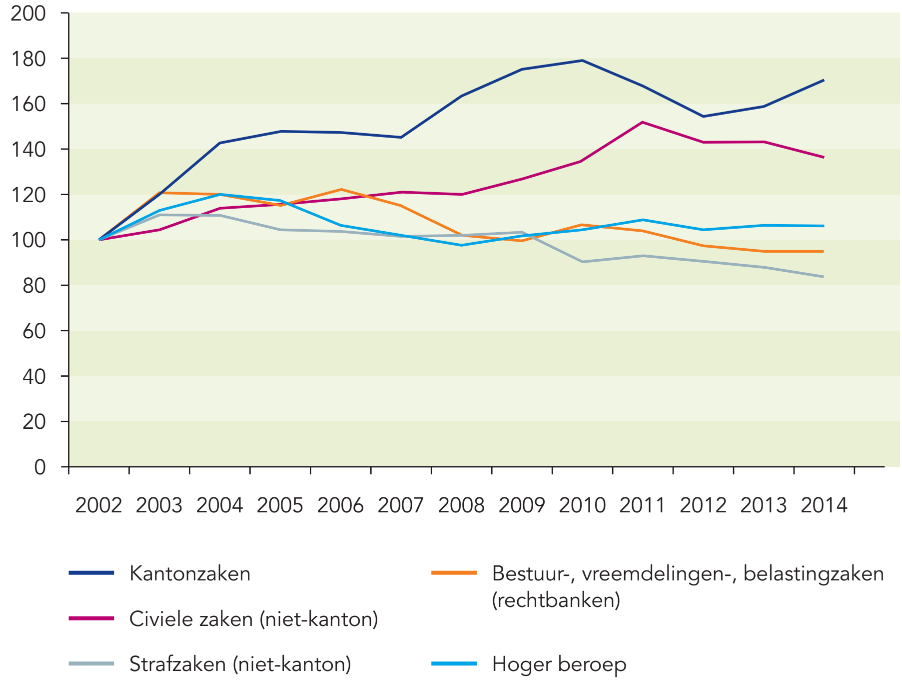
De totale instroom is ten opzichte van 2013 nagenoeg gelijk gebleven, al verschillen de ontwikkelingen per rechtsgebied. Naast de stijging van zaken waarin volwassenen onder bewind werden gesteld (bewindvoering meerderjarigen) nam het aantal zaken bij de bestuursrechter toe als gevolg van de grote toename van het aantal ambtenarenzaken. Deze toename werd veroorzaakt door de reorganisatie van de politie. Het aantal vreemdelingenzaken daalde, evenals het aantal handelszaken en familierechtelijke zaken in hoger beroep.

Instroom 2002-2014, geïndexeerd (2002=100)

Bijna tweederde van het aantal behandelde zaken betrof civielrechtelijke zaken, ruim een kwart betrof strafzaken en de rest betrof zaken in het bestuursrecht (inclusief vreemdelingen- en belastingzaken). Van de volgende zaken werden er in 2014 meer afgedaan dan in 2013: familiezaken, Mulderzaken (beroepsprocedure bij verkeersboetes), belastingzaken bij de rechtbanken en belastingzaken bij de gerechtshoven. Binnen de andere rechtsgebieden is er sprake van een afname van het aantal zaken. Vooral het aantal vreemdelingenzaken liep sterk terug.

Afgehandelde zaken 2002-2014, geïndexeerd (2002-2100)

2 Kwaliteitszorg onder druk

In 2014 verrichtte een visitatiecommissie onder leiding van prof. mr. M.J. Cohen onderzoek naar de kwaliteitszorg binnen de Rechtspraak.

Kwaliteit van de rechtspraak komt in de eerste plaats tot stand in de alledaagse werkpraktijk: tijdens de administratieve procedures, de juridische voorbereiding, de zitting en (de uitwerking van) de uitspraak. De commissie constateert dat de samenleving daarvoor kan rekenen op de buitengewoon loyale en kundige medewerkers van de Rechtspraak.

De commissie komt tot de conclusie dat de kwaliteit van dit dagelijkse werk in 2014 en de voorgaande jaren gewaarborgd is gebleven. Dit is in de eerste plaats te danken aan de bevlogenheid, deskundigheid en loyaliteit van de medewerkers. Zij vormen de hoeders van de kwaliteit van de rechtspraak, zo concludeert de visitatiecommissie.

De toewijding van medewerkers richt zich vooral op de afdoening van de ‘eigen’ rechtszaken en hun directe werkomgeving. Dat staat het uitvoeren van activiteiten in de weg die de afzonderlijke rechtszaken overstijgen. Hierdoor zijn aspecten van kwaliteit (zoals tijd en ruimte voor reflectie, studie, jurisprudentiebesprekingen, intervisie en feedback) onderbelicht geraakt.

De kwaliteitszorg binnen de organisatie van de Rechtspraak is in de afgelopen jaren door ingrijpende veranderingen op de proef gesteld, aldus de visitatiecommissie. Gerechten zijn gefuseerd, de organisatie is gewijzigd en er hebben zich veel personele wijzigingen bij bestuur en management voorgedaan. De Rechtspraak heeft er ook in 2014 voor gezorgd dat deze veranderingen de afdoening van zaken niet hebben verstoord; partijen zijn er niet de dupe van geworden.

Rechtzoekenden mogen van raadsheren, rechters en andere medewerkers verwachten dat hun deskundigheid op peil is. Daarom is het noodzakelijk dat medewerkers zich voortdurend blijven scholen, dat zij deelnemen aan intervisie en dat zij vakinhoudelijk overleg voeren. De norm dat medewerkers gemiddeld 30 uur per jaar, c.q. een minimum van 90 uur in drie jaar, een opleiding volgen werd in 2014 niet behaald. Redenen daarvoor zijn annulering vanwege een te vol rooster, langdurige ziekte en het onvoldoende aansluiten van het cursusaanbod voor meer ervaren medewerkers.

Ook de norm die bepaalt hoeveel tijd structureel door rechters en medewerkers wordt ingeruimd voor (vakinhoudelijke) feedback en reflectie (waar onder intervisie), werd in 2014 niet gehaald. Er werd door rechters en medewerkers niet altijd prioriteit aan gegeven vanwege de werkdruk en de drukte die de veranderingen in de organisatie opleverden. Er zijn ook successen: enkele gerechten schakelden externe intervisie begeleiders in en de meeste gerechten hebben het aantal intervisiemethoden uitgebreid, zoals gezamenlijke reflectie in koppels en intercolle-giale team overschrijdende intervisie.

Op basis van het rapport van de visitatiecommissie kwam de Rechtspraak in 2014 tot de conclusie dat het grote aantal rechtszaken, de herziening van de gerechtelijke kaart en de in gang gezette moderniseringsoperatie, veel van de organisatie vergen. De rek is eruit, en daardoor is de zorg voor kwaliteit naar de achtergrond gedrukt. Rechters en gerechtsambtenaren moeten binnen hun schaarse tijd zelf prioriteiten stellen, waarbij de behandeling van zaken altijd op de eerste plaats komt, waardoor andere taken in het gedrang komen.

De visitatiecommissie benoemt het belang van een goed en stabiel evenwicht tussen kwantiteit en kwaliteit. Om hieraan invulling te geven zijn raadsheren, rechters en juridisch medewerkers begonnen met het ontwikkelen van gezamenlijke professionele standaarden. Deze standaarden geven houvast omdat ze verhelderen wat collega's, bestuurders en de samenleving van elke juridische professional mogen verwachten. Professionele standaarden definiëren wat goede rechtspraak is. Belangrijk is dat de ontwikkeling van professionele standaarden plaatsvindt vanuit vakinhoudelijke drijfveren door de rechters en raadsheren zelf. De Landelijke Overleggen van Vakinhoud (LOV) zijn bezig met het ontwikkelen van professionele standaarden. Kern voor de ontwikkeling van professionele standaarden ligt vooral in het stellen van normen voor kwaliteit en professionaliteit. Een voorbeeld van een standaard in het strafrecht zegt: 'In het geval naar beoordeling van de voorzitter daartoe noodzaak bestaat, zal een regiezitting voorafgaand aan de inhoudelijke behandeling worden georganiseerd'.
De standaarden voor de overige rechtsgebieden waren eind 2014 nog niet afgerond.

De visitatiecommissie heeft ook een advies gegeven over de toetsing van vonnissen. Het doel van deze toetsing is een methode te ontwikkelen waarmee op efficiënte wijze de inhoudelijke ambachtelijke[1] kwaliteit van uitspraken van rechtbanken wordt getoetst, zonder dat de uitkomst van de zaak wordt meegewogen. Daarmee is dit instrument een aanvulling op de visitatie. De methode die wordt toegepast is 'peer review': aan de hand van een toetsingsformulier wordt de kwaliteit van een vonnis van de ene rechter door twee andere rechters beoordeeld.

Het is de Rechtspraak gelukt een efficiënt toetsingsinstrument voor civiele vonnissen te ontwikkelen. In een rechtspraakbrede pilot hebben alle gerechtshoven in totaal ruim 600 civiele vonnissen getoetst. Het rapport is in april 2014 verschenen.

De uitkomsten en aanpak van de pilot zijn geëvalueerd. Het uitgangspunt van inhoudelijke toetsing wordt breed gedeeld. Wel is er discussie over de inzet van het instrument. Sommigen zien dit meer als een kwaliteitsinstrument dat vooral de samenleving inzicht moet geven over de ambachtelijke kwaliteit van uitspraken. Anderen vinden dat het instrument meer doorontwikkeld moet worden als feedbackinstrument zodat het de individuele rechter meer handvatten geeft tot verbetering. De visitatiecommissie deelt dit en constateert dat het onderzoeksproces van de afgelopen jaren vooral gericht is geweest op het ontwikkelen van een meetinstrument. De stuurgroep 'kwaliteitstoetsing rechterlijke uitspraken' adviseert in 2015 over het gevolg dat gegeven wordt aan de kwaliteitstoetsing.

1 Onder de 'ambachtelijke kwaliteit van een vonnis' wordt verstaan de mate waarin een vonnis vaktechnisch goed in elkaar steekt, met name leesbaar en helder, niet te lang, consistent, en procedureel en materieelrechtelijk voldoet aan de ambtelijke eisen.

3 Snelheid en toegankelijkheid: stapsgewijze verbeteringen

De samenleving heeft behoefte aan een snelle behandeling van rechtszaken. Tijdige rechtspraak draagt substantieel bij aan een gezond economisch klimaat. Voor rechtzoekenden betekent een rechtszaak vaak een grote financiële en emotionele belasting. Dit betekent dat de tijd die een rechtszaak duurt – de doorlooptijd – zo beperkt mogelijk moet blijven.

Uit het klantwaarderingsonderzoek dat in 2014 is gehouden blijkt dat slechts de helft van de procespartijen tevreden is over de procesduur. Hoewel de Rechtspraak zich op dit punt blijft inspannen en de snelheid waarmee rechtszaken worden behandeld in 2014 licht is toegenomen, blijft dit een belangrijk verbeterpunt.

Op dit moment bestaat slechts een klein deel van die doorlooptijd uit echte behandeltijd. Het grootste deel bestaat uit wachttijd: de tijd waarin door een partij, advocaat of rechter feitelijk niet aan de rechtszaak wordt gewerkt. Deze wachttijd moet worden teruggebracht. Dat lijkt misschien eenvoudig, maar is in de praktijk een lastige opgave. Het betekent dat de manier waarop rechtszaken zijn georganiseerd, sterk moet veranderen. Met die veranderingen moeten de andere (professionele) procespartijen mee veranderen. De Rechtspraak is in 2012 begonnen met het programma Kwaliteit en Innovatie (KEI) om procedures door innovatie, vereenvoudiging en digitalisering zo in te richten dat dit mogelijk wordt.

Hiervoor is in de eerste plaats een wijziging van de wetgeving nodig. De Rechtspraak adviseerde het ministerie van Veiligheid en Justitie in 2014 over twee wetsvoorstellen:
- Advies Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met digitalisering en vereenvoudiging van het procesrecht
- Advies Wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering procesrecht in hoger beroep en cassatie

Het eerste wetsvoorstel beoogt de rechtspraak toegankelijker te maken en een eenvoudiger rechtsgang te bieden in het burgerlijk procesrecht en het bestuursprocesrecht. Voor het burgerlijk procesrecht wordt een overzichtelijke basisprocedure voorgesteld met een uitspraak na voor elk van partijen één schriftelijke ronde en een mondelinge behandeling. De rechter krijgt de middelen om een vlot verloop van de procedure te bevorderen. Het tweede wetsvoorstel is een vervolg op het eerste en beoogt een vereenvoudiging van het burgerlijk procesrecht in hoger beroep en in cassatie en regelt de digitalisering van die procedures. De Raad adviseerde, na uitgebreid overleg binnen de Rechtspraak, over beide voorstellen positief; hij onderschrijft de uitgangspunten van het wetsvoorstel. Hij geeft brede steun voor het op eigentijdse wijze beter toegankelijk maken van rechtspraak met behulp van digitalisering en vereenvoudiging.

In 2014 ging de Rechtspraak verder met de voorbereidingen om de nieuwe werkwijze de komende jaren stapsgewijs in de gerechten in te kunnen voeren. Binnen het programma KEI werken meer dan 60 rechters en medewerkers van de Rechtspraak in nauwe samenwerking met de gerechten aan portalen voor medewerkers van de Rechtspraak, professionals en rechtzoekenden die in de komende jaren digitaal procederen mogelijk maken. Daarnaast zette de Rechtspraak de eerste stappen in de verdere veranderingen van de organisatie die voor deze innovaties nodig zijn.

Zo hebben de advocaten beschikking gekregen over de digitale strafdossiers. Rechters en officieren van justitie werkten al geruime tijd met dergelijke dossiers. Advocaten konden dat nog niet, terwijl het voor het evenwicht tussen procespartijen belangrijk is dat zij over dezelfde digitale documenten kunnen beschikken als Rechtspraak en Openbaar Ministerie (OM). Om hierin verandering te brengen, hebben deRechtspraak, het OM, de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) en het ministerie vanVeiligheid en Justitie (VenJ) in 2014 gezamenlijk een advocatenportaal gestart. Advocaten hebben nu toegang tot de standaard GPS zaken die worden aangebracht bij de politie- kanton- of kinderrechter.

Vanaf maart 2014 hebben advocaten uit Den Haag en Midden-Nederland met het advocatenportaal geëxperimenteerd. De deelnemende advocaten bleken positief over het systeem. Het is eenvoudig in gebruik en de digitale dossiers bieden net als de papieren versie de mogelijkheid tot markeren en het plaatsen van bladwijzers.
Op 8 september 2014 is de landelijke introductie van het advocatenportaal gestart. Uiteindelijk kunnen advocaten door het hele land het advocatenportaal gebruiken om digitale strafdossiers te downloaden. Advocaten die de voorkeur geven aan papieren dossiers, blijven deze voorlopig nog via de post ontvangen.

4 Toegankelijkheid: inzet op vereenvoudiging, begrijpelijkheid en voorlichting

De Rechtspraak wil de toegankelijkheid waarborgen met processen en procedures die zo eenvoudig mogelijk zijn, door uitspraken in heldere begrijpelijke taal te formuleren en procespartijen tijdig te voorzien van begrijpelijke informatie.

In 2014 werden ruim 875.000 uitspraken online op rechtspraak.nl gepubliceerd. De Rechtspraak heeft zich ingespannen om de begrijpelijkheid van de uitspraken te verbeteren. Onderzoek wees in 2014 uit dat de nieuwe normen worden gehaald die de Rechtspraak daartoe in het kader van het project PROMIS had gesteld voor de vonnissen in strafzaken. Dit droeg aanwijsbaar bij aan een grotere acceptatie van de uitspraak en het vertrouwen in de rechter.

De Rechtspraak heeft de informatievoorziening aan het publiek sterk verbeterd. De gerechten publiceerden in 2014 meer dan zestienhonderd nieuwsberichten online, waarin de rechtsgang en uitspraken op een bondige en publieksvriendelijke manier werden samengevat. Deze informatie werd ook via een digitale nieuwsbrief, een gratis publieksmagazine en in de sociale media verspreid. De Rechtspraak zocht actief de dialoog via sociale media, wat resulteerde in een sterk toenemende belangstelling van het publiek.

De voorlichting aan de media, die zich concentreert rond een relatief klein aantal rechtszaken, is in 2014 verder geprofessionaliseerd. In alle gerechten zijn persrechters en persraadsheren beschikbaar om de rechtsgang en de uitspraken toe te lichten. Meer dan 140 rechters en raadsheren volgden een training om de toegankelijkheid voor de media in combinatie met een goede procesgang te waarborgen. Verschillende gerechten brachten in 2014 nieuwsbrieven uit waarin maatschappelijk interessante zaken werden aangekondigd, organiseerden briefings om de procesgang toe te lichten en produceerden nieuwsvideo’s naar aanleiding van uitspraken.

De Raad voor de rechtspraak trad in 2014 regelmatig naar buiten om het belang van de onafhankelijke en onpartijdige rechtspraak voor de democratische rechtsstaat te benadrukken en op te komen voor het belang van rechtsbescherming van de burger. Zo hield de Raad een pleidooi voor grondwettelijke toetsing, waarschuwde hij voor de dalende kwaliteit en effectiviteit van wetgeving en benadrukte hij het economisch belang van de rechtspraak.

5 Integriteit: kernwaarde die voortdurende aandacht vraagt

De Rechtspraak geeft voortdurend aandacht aan het op hoog niveau houden van haar integriteit. In 2014 hebben de gerechten en landelijke diensten maatregelen op dit terrein genomen. Zo zijn overal integriteitscommissies ingericht en waar deze nog niet waren, zijn vertrouwenspersonen aangesteld en opgeleid.

Om het gesprek over integriteit verder te stimuleren, zijn bij de gerechten debatbijeenkomsten georganiseerd over actuele integriteitskwesties, bijvoorbeeld over welke nevenfuncties wel en niet verenigbaar zijn met het rechterlijk ambt. Ook is de landelijke intranetsite geactualiseerd, waarop medewerkers digitaal met elkaar in discussie kunnen gaan over stellingen en blogs over integriteit.

Ondanks bovenstaande preventieve maatregelen is het soms ook noodzakelijk om disciplinaire maatregelen te nemen. In 2014 is één schriftelijke waarschuwing gegeven wegens verwaarlozing van de waardigheid van het ambt aan een rechterlijke ambtenaar die voor het leven was benoemd. Met betrekking tot gerechtsambtenaren is zeventien keer een schriftelijke berisping opgelegd en er is eenmaal een voorwaardelijk strafontslag en eenmaal een strafontslag verleend.

6 Tot slot: lessen uit 2014 vragen om keuzes in 2015

De uitkomsten van de visitatie laten zien dat in de organisatie van de Rechtspraak de ‘rek eruit is’, waardoor de aandacht voor kwaliteitszorg na de grote organisatie-veranderingen is verminderd. De visitatie vond plaats kort na deze veranderingen. Gerechten moesten de vernieuwingen zonder extra middelen implementeren, terwijl de ‘winkel’ gewoon open bleef. Mede door de inzet van de bevlogen, loyale en kundige Rechtspraak medewerkers is de kwaliteit van de rechtspraak in deze onrustige periode toch gewaarborgd gebleven. Ook de komende tijd zal in het teken van verandering staan. De aandacht en tijd voor kwaliteit mag hier niet onder lijden en er zijn dan ook maatregelen nodig om de kwaliteitszorg te versterken. Het is nu eenvoudigweg ‘te veel tegelijkertijd’. Keuzes over wat er wel kan en wat er niet tegelijk kan maakt de Rechtspraak in 2015.

4

2014 in cijfers

7 Instroomontwikkeling

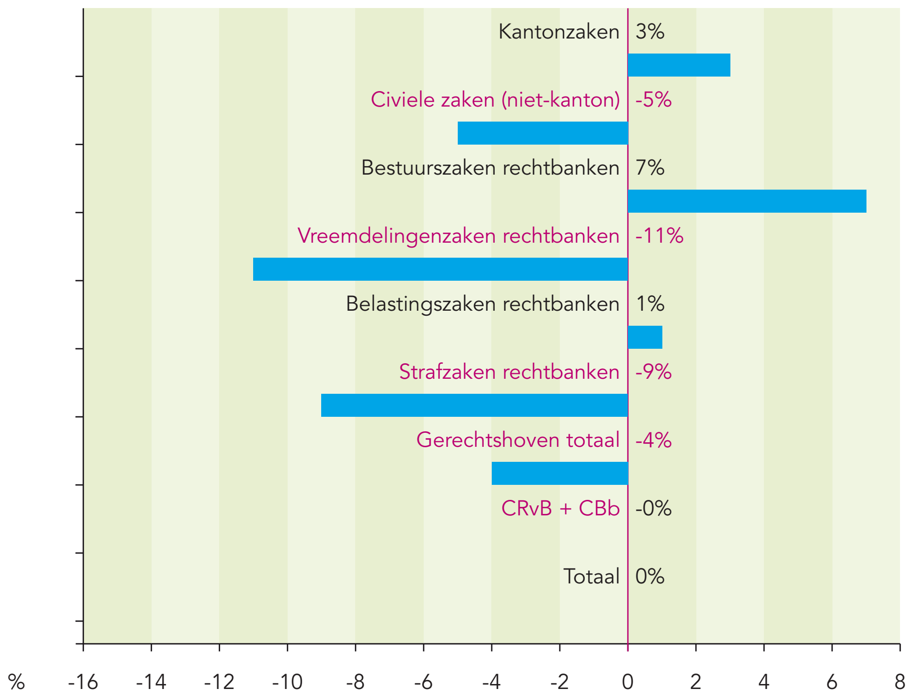
In 2014 stroomden bijna 1,8 miljoen zaken in bij de gerechten[1]. Dit niveau is vergelijkbaar met 2013. Wel verschilden de ontwikkelingen per rechtsgebied, zoals bijgaande figuur laat zien.
Het aantal kantonzaken[2] nam met bijna 3% toe en daarbinnen was evenals vorig jaar een zeer sterke toename te zien van familierechtelijke zaken rond bewindvoering van meerderjarigen.
Het aantal 'reguliere' bestuursrechtelijke rechtszaken nam met 7% toe vooral door de sterke toename van ambtenarenzaken als gevolg van de reorganisatie van de politie (functiegebouw nationale politie). Maar ook steeg het aantal bijstands- en sociale verzekeringszaken.
Het aantal zaken vreemdelingenrecht nam juist met 11% af.
Het aantal zaken op het gebied van strafrecht bij de rechtbanken (over misdrijven) daalde met 9%. Deze daling is vooral het gevolg van een tellingswijziging (meer daarover in de volgende paragraaf). De daling betrof zowel het aantal ter zitting gebrachte zaken als de raadkamerzaken aangaande voorlopige hechtenis.
Het aantal civiele zaken bij de rechtbanken nam met 5% af, voornamelijk als gevolg van de afname van handelszaken. Het aantal hoger beroepszaken bij de gerechtshoven nam af met 4%. Dit kwam door de daling van handelszaken en familierekesten.

1 Een klein deel van de instroom en productie valt buiten de gepresenteerde overzichten. Het betreft de bijzondere kamers, megazaken, commissies van toezicht en tuchtrecht en het werk van de rechtercommissaris strafzaken.

2 Vanaf 2011 tellen de zogenoemde akten en verklaringen in het rechtsgebied kanton niet meer mee. In de tabellen en de analyses zijn daarom de akten en verklaringen in alle jaren niet meer meegenomen.

Hieronder worden de ontwikkelingen binnen de verschillende rechtsgebieden beschreven. Tabel 1 aan het einde van de paragraaf geeft een overzicht.

Procentuele instroomontwikkeling, in 2014

7.1 De kantonrechter

Het totale aantal bij de kantonrechter aangebrachte zaken nam in 2014 opnieuw toe, nu met 3%, tot 1.109.810 zaken.

Het aantal familierechtelijke zaken bij de kantonrechter nam in totaal met 14% toe. Het zijn zaken rond het beschermingsbewind over meerderjarigen, dat wil zeggen verzoeken tot bewind en het toezicht daarop (rekening en verantwoording). In 2014 gingen circa 370.000 zaken over bewind en dat is circa 100.000 meer dan begin 2010. Dit type zaken neemt al geruime tijd toe, mede als gevolg van de ‘vergrijzing’ en het beleid bij ziekenhuizen en zorginstellingen. Voor deze instanties heeft het voordelen met één ‘officieel’ aanspreekpunt te maken te hebben en zij vragen daarom steeds meer om een vorm van bewind. Het totaal aantal lopende beschermingsbewinden bedroeg eind 2014 ruim 260.000, een verdubbeling vergeleken met begin 2010, toen er ruim 130.000 bewinden liepen.

Er zijn drie vormen van bewind om mensen te beschermen die zelf geen goede beslissingen kunnen nemen: curatele, bewind en mentorschap.
Bewind is voor mensen die hun financiële zaken niet zelf kunnen regelen. De bewindvoerder neemt beslissingen over het geld en de goederen van de betrokkene. Wie onder bewind staat, blijft handelingsbekwaam. Ruim twee derde van de eind 2014 lopende bewinden betrof deze vorm van bewind, circa 182.000.
Mentorschap is voor mensen die hun persoonlijke zaken niet meer zelf kunnen regelen. De mentor neemt beslissingen over de verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding van de betrokkene. Iemand die een mentor heeft, blijft handelingsbekwaam. Ruim een op de vijf van de eind 2014 lopende bewinden betrof mentorschap, circa 57.000.

Curatele is voor mensen die hun financiële en persoonlijke zaken niet zelf kunnen regelen. De curator neemt beslissingen over geld, verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding van de betrokkene. Iemand die onder curatele staat, is handelingsonbekwaam. Circa 9% van de eind 2014 lopende bewinden betrof curatele, circa 24.000.

De instroom van handelszaken bij de kantonrechter nam in 2014 met circa 3% verder af. Deze afname is geringer dan in de periode 2011-2013, toen er sprake was van een sterke daling. Door de verdergaande daling komt deze groep zaken voor het eerst sinds 2007 onder de 500.000. De grootste groep handelszaken vormen de dagvaardingszaken (waaronder veel incassozaken) en het volume daarvan nam met circa 3% af, tot circa 462.000 zaken. Bij deze voortdurende afname spelen gedragseffecten bij partijen (bedrijven, particulieren, deurwaarders en incassobureaus) een rol, onder invloed van de economische crisis, maar ook de verhogingen van griffierechten voor veel voorkomende zaken in de afgelopen jaren en de normering van buitengerechtelijke incassokosten.

Binnen de groep handelszaken nam ook het aantal zogenoemde geregelde arbeidsontbindingen zeer sterk af tot circa 3.300, een afname van 38% t.o.v. 2013. In 2008 waren dat er nog bijna 17.000. Geregelde arbeidsontbindingen zijn ontbindingsverzoeken waarbij partijen het al met elkaar eens zijn, ook over de ontslagvergoeding, maar waarbij partijen dat wel in een rechterlijke uitspraak willen laten vastleggen.

De instroom overtredingszaken nam opnieuw sterk af (8%) en is met 60.000 zaken nog slechts een derde van het niveau in 2006. Dit gaat om een meerjarige trendmatige afname, sinds 2010, o.a. als gevolg van toepassing van de OM-strafbeschikking.

Het aantal Mulderzaken (inclusief gijzelingen in vervolg op de OM strafbeschikking) is op het hoge niveau van 2013 gebleven. Dit zijn zaken die gaan over lichte verkeersovertredingen met een opgelegde boete.[3] Binnen de groep Mulderzaken waren twee verschillende bewegingen waarneembaar. In 2014 vertoonden de beroepen in het kader van de wet Mulder (verkeersboetes) een duidelijke groei, terwijl de vorderingen gijzeling een afname te zien gaven. Dit betreft dan vordering tot gijzeling van degene die de boete niet heeft betaald (maar ook niet in beroep is gegaan tegen de boete).

7.2 Civiele rechtszaken bij de rechtbanken

Bij de rechtbanken nam het aantal aangebrachte civiele zaken in totaal met 5% af tot 295.000. Het gaat hier om civiele procedures (familiezaken, handelszaken inclusief de behandeling van insolventies en presidentrekesten) in eerste aanleg, exclusief de zaken die door de kantonrechter worden behandeld.

Het aantal familierechtelijke procedures nam licht af (-4%) tot rond de 184.000.
De grootste afname was zichtbaar bij verzoeken tot ondertoezichtstelling (-11%) en rekesten over uithuisplaatsing (-15%). De instroom van scheidingszaken (0%), levensonderhoud (-5%) en BOPZ-zaken (+2%) vertoonde een meer gematigde ontwikkeling.

Het aantal handelszaken (bodemzaken en kort gedingen) nam sterk af met 8% naar 90.100. Daarachter gaan verschillende ontwikkelingen schuil. Het aantal insolventierekesten nam met 9% af, een indicatie van enig economisch herstel. Het aantal uitgesproken faillissementen liep zeer sterk terug van het record van 13.200 in 2013 tot 10.100 in 2014. Eind 2013 gaf een piek van lopende faillissementen te zien, 26.100.

3 Procedures over verkeersboetes vallen niet allemaal onder Mulderzaken. Wanneer ze gefiscaliseerd zijn, zijn het belastingzaken.

Eind 2014 liepen er nog 24.750 faillissementen, nog steeds wel meer dan in de jaren voor 2013.

Het aantal uitgesproken wettelijke schuldsaneringen nam wel toe, met 3%. Eind 2014 waren er circa 39.000 lopende schuldsaneringen. Dat niveau is sinds begin 2013 niet veel gewijzigd.
Het aantal dwangakkoorden en moratoria schuldsanering nam zeer sterk toe (9%). Deze zaken vormen een onderdeel van het minnelijke traject voorafgaand aan een eventuele schuldsanering (in het kader van de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen) en komen voor sinds de wetswijziging per 1 januari 2008. Sindsdien is het aantal meer dan verdrievoudigd, van 1.300 in 2008 tot 4.400 in 2014. De instroom van de zogenoemde presidentrekesten nam af (-6%). Dit betreft vooral beslagzaken.

7.3 Bestuursrechtelijke rechtszaken bij de rechtbanken

De instroom van ongeveer 109.000 zaken bij de rechtbanken op het gebied van het bestuursrecht was gelijk aan het niveau van 2013. Een afname van vreemdelingenzaken met 11% en van belastingzaken met 1% stond tegenover een toename van 'reguliere' bestuurszaken met 7%. Die ontwikkeling is vergelijkbaar met die van vorig jaar.

De instroom van reguliere bestuurszaken nam in 2014 met 7% toe naar 52.500. Binnen deze groep zaken is het beeld wisselend: de grootste groei was zichtbaar bij ambtenarenzaken (meer dan verdubbeld, gerelateerd aan de reorganisatie van de politie); bouwgerelateerde zaken namen met 7% af, terwijl bijstands- en sociale verzekeringszaken rond 5% toenamen. Toename is er naast de Ambtenarenwet bij de Werkloosheidswet, de Ziektewet en de AWBZ. De sterke toename van vorig jaar van het aantal zaken over de Wet openbaarheid bestuur (WOB) heeft zich in 2014 niet doorgezet. Het aantal WOB-zaken tegen lagere overheden nam nog wel toe, maar tegen de Rijksoverheid nam het aantal sterk af (meer dan gehalveerd).

Hoewel de totale asielinstroom in Nederland, bestaande uit eerste aanvragen, tweede en volgende asielaanvragen en nareis, in 2014 ten opzichte van 2013 is toegenomen, is het aantal voor de rechter gebrachte vreemdelingenzaken met 11% sterk afgenomen tot circa 29.400. Vooral de instroom bij de rechter van reguliere zaken en bewaringszaken nam af. Een groot gedeelte van de asielinstroom in 2014 bij de IND bestond uit asielaanvragen van vreemdelingen met de Eritrese en de Syrische nationaliteit. Met name voor Syriërs geldt dat relatief veel aanvragen worden ingewilligd door de IND, waardoor geen beroepen bij de vreemdelingenrechter volgen.

Bij belastingzaken was bij de rechtbank sprake van een in vergelijking met 2013 constante instroom van circa 27.000 zaken. Rijksbelastingzaken namen echter in aantal toe (11%) en belastingzaken van lagere overheden namen juist af (-4%). De toename was geconcentreerd in erfbelasting en motorrijtuigenbelasting. De afname was geconcentreerd bij parkeerbelasting en rioolheffing. Zaken die te maken hadden met de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) bleven constant rond de 11.400 zaken.

7.4 Strafzaken bij de rechtbanken

De instroom van strafzaken bij de rechtbanken is in 2014 met 9% afgenomen tot 180.000 zaken. Het grootste deel is het gevolg van een tellingswijziging. Niet meer geteld als afzonderlijk 'product' worden zaken waarin de ten uitvoerlegging van een voorwaardelijke straf wordt gevorderd omdat de dader gerecidiveerd heeft.

De vorderingen van de Officier van Justitie die over voorlopige hechtenis gaan zijn wederom sterk (circa 10%) afgenomen. Ook nam het aantal politierechterzaken en de kinderrechterzaken in lichte mate (circa 4%) af. Alleen het aantal strafzaken voor de meervoudige kamer bleef ongeveer gelijk.

7.5 De gerechtshoven en appelcolleges

Het totaal aantal bij de gerechtshoven aangebrachte rechtszaken nam in 2014 af tot circa 56.700. Het aantal handelszaken liep met 7% terug tot 9.200, en het aantal familiezaken nam met liefst 16% af tot 4.800. De daling was over de hele linie zichtbaar: hoger beroepen van ondertoezichtstellingen namen af in lijn met de afname in eerste aanleg, evenals hoger beroepen in scheidingszaken en hoger beroepen van andere familiezaken.
De instroom van belastingrechtszaken in hoger beroep bleef op het hoge niveau van 2013. Deze piek volgt met enige vertraging op de instroompiek die in 2012 bij de eerste aanleg te zien was bij de BPM-zaken.[4] Hof Den Haag had naast de afhandeling van de BPM-piek in 2014 te maken met een toename van WOZ-appellen vanuit Dordrecht/Rotterdam. Ongeveer 500 zaken werden aangebracht door bureaus die zich specialiseren in het aanbrengen van WOZ-zaken. Deze bureaus verdienen aan de proceskostenvergoeding die ze krijgen als de rechter de WOZ-waarde aanpast, ook al is die aanpassing marginaal.

Groei was verder zichtbaar bij hoger beroepen op het gebied van inkomstenbelasting. Afname in zaakinstroom is er vooral bij lokale belastingen over gemeentelijke leges, rioolheffing en in mindere mate in het kader van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ).

De stroom zaken in hoger beroep die met de verwerking van strafzaken te maken had, is min of meer constant gebleven. In 2014 ging het om 37.500 strafgerelateerde zaken bij de gerechtshoven. Daarbinnen namen de hoger beroepen in verband met voorlopige hechtenis wel sterk (circa -10%) af. Dit is in lijn met de ontwikkeling bij de rechtbanken.

De Centrale Raad van Beroep (CRvB) oordeelt in hoger beroep over geschillen op het terrein van de sociale verzekeringen, de sociale voorzieningen en ambtenarenzaken. Daarnaast is de CRvB rechter in eerste en enige aanleg in geschillen over de uitvoering van wetten voor oorlogs en vervolgingsgetroffenen, enkele bijzondere pensioenen en voor beroepen van rechterlijke ambtenaren. De instroom aan rechtszaken nam in 2014 toe met 3% tot bijna 7.300.

Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) oordeelt over geschillen op het terrein van het sociaaleconomisch bestuursrecht. Dat betekent dat er vaak kwesties van Europees recht spelen. Daarnaast is het College hogerberoepsinstantie voor uitspraken op het gebied van een aantal specifieke wetten, zoals de Mededingingswet en de Telecommunicatiewet.
In 2013 was de instroom aan rechtszaken bij het CBb al 9% lager dan in 2012, in 2014 daalde de instroom verder (-19%) tot ruim 850 zaken. De daling betrof vooral landbouwgerelateerde wetgeving.

4 Belasting personenauto's en motorrijwielen.

Tabel 1: Instroom Rechtspraak in 2010-2014 (aantal zaken, afgerond op tientallen)

	2010	2011	2012	2013	2014	groei 2014
Kantonzaken rechtbanken	**1.166.150**	**1.095.350**	**1.023.160**	**1.082.140**	**1.109.810**	**3%**
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	658.460	607.460	549.120	501.160	484.900	-3%
Familiezaken	266.700	253.490	284.230	315.400	370.400	17%
Strafzaken	148.910	138.710	86.060	66.020	60.510	-8%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	92.090	95.700	103.760	199.570	194.010	-3%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	**289.130**	**324.180**	**309.910**	**310.510**	**294.980**	**-5%**
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	118.290	109.730	99.210	97.490	90.100	-8%
Familiezaken*	142.210	190.170	189.420	191.040	184.290	-4%
Presidentrekesten	28.640	24.290	21.280	22.010	20.590	-6%
Bestuurszaken rechtbanken	**113.220**	**113.060**	**113.760**	**109.210**	**108.980**	**0%**
Bestuurszaken	44.830	44.360	45.700	49.190	52.460	7%
Vreemdelingenzaken	45.690	42.100	40.390	33.030	29.350	-11%
Belastingzaken	22.700	26.600	27.670	26.990	27.170	1%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	**200.920**	**202.140**	**199.030**	**197.930**	**180.280**	**-9%**
Appelcolleges	**66.270**	**67.630**	**66.730**	**66.950**	**64.810**	**-3%**
Handelszaken	10.120	10.090	9.920	9.960	9.250	-7%
Familiezaken	5.460	6.080	5.910	5.720	4.800	-16%
Belastingzaken	3.570	3.980	4.010	5.130	5.140	0%
Strafzaken	38.500	38.620	38.720	38.010	37.480	-1%
CRvB + CBb**	8.620	8.870	8.170	8.130	8.150	0%
Totaal Rechtspraak (excl. akten)	**1.835.690**	**1.802.370**	**1.712.590**	**1.766.780**	**1.758.850**	**0%**

Akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten.

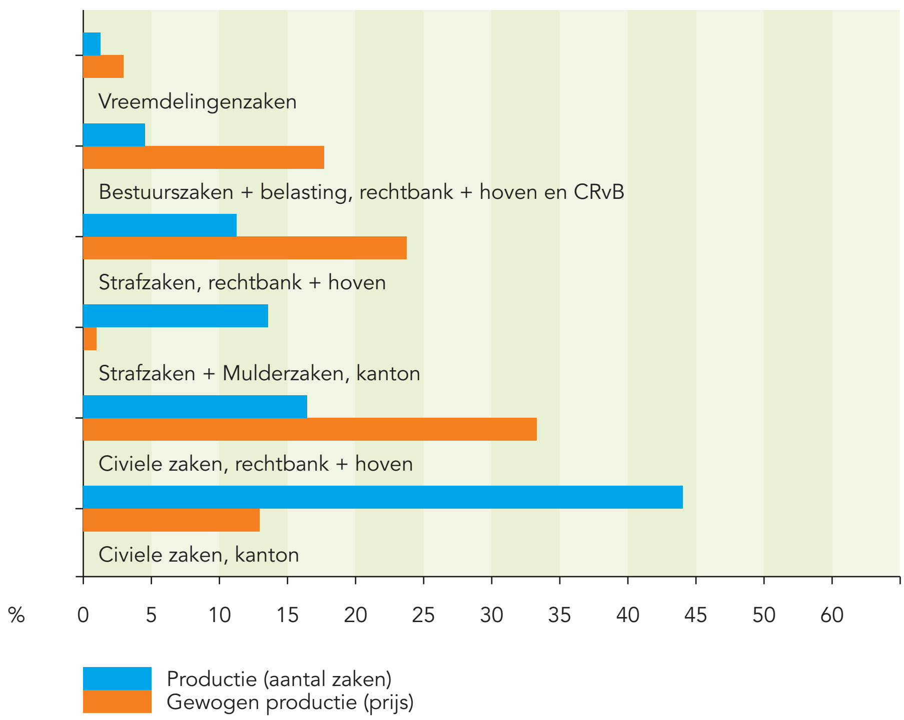
* *vanaf 2011 inclusief gezamenlijk gezagsverzoeken welke voordien werden behandeld door de sector kanton.*

** *CRvB 3% en CBb -19%*

8 Productieverdeling

Ingestroomde zaken worden behandeld en afgedaan. Alvorens in te gaan op de ontwikkeling in 2014 van de productie ten opzichte van vorig jaar, wordt de verdeling van de productie over de verschillende rechtsgebieden aangegeven. In de volgende figuur is naast de verdeling van de absolute aantallen zaken in de blauwe rijen, ook de verdeling van de werklast over de verschillende rechtsgebieden (in de oranje rijen) weergegeven.
Het aantal kantonzaken is verreweg het grootst. Het feit dat voor kantonzaken het aandeel in werklast in minuten zoveel kleiner is, geeft aan dat dit relatief lichte, dat wil zeggen. relatief weinig bewerkelijke, zaken zijn. Zijn de oranje rijen in de figuur echter groter, zoals bij de civiel, straf en bestuur, dan betekent dit dat relatief zware (bewerkelijkere) zaken zijn behandeld.
Hoewel strafzaken in de media en bij het publiek meestal meer aandacht krijgen, blijkt dat in 2014 bijna twee derde, 66% van de zaken in de gerechten civielrechtelijk van aard is. Dit zijn handelsgeschillen en familiezaken (inclusief civiele kantonzaken). Het aandeel strafzaken bedraagt 27% en de resterende 7% betreft bestuurszaken, vreemdelingenzaken en belastingzaken.
Gewogen naar werklast is de verdeling anders. De behandeling van civiele zaken zorgt voor ongeveer de helft (51%) van de werklast, de behandeling van strafzaken voor ruim een kwart (27%) en de behandeling van bestuurszaken inclusief belastingzaken en vreemdelingenzaken voor ruim een vijfde (22%).
Dit beeld is, zowel voor aantallen zaken als voor de werklastverdeling, redelijk stabiel over de laatste jaren. In 2014 is het aandeel bestuursrecht licht toegenomen ten koste van strafrecht. Binnen de rechtsgebieden kunnen ook verschuivingen plaatsvinden. Zo nemen bijvoorbeeld de familiezaken toe, waar de handelszaken afnemen. Bij bestuursrecht neemt het belang van belastingzaken en reguliere bestuursrechtelijke zaken toe, terwijl vreemdelingenzaken afnemen.

Verdeling productie over rechtsgebieden in 2014

9 Productie- en werkvoorraadontwikkeling

9.1 Algemeen

De totale hoeveelheid afgedane zaken door de Rechtspraak nam in 2014 met 2% toe, tot ruim 1,75 miljoen zaken, zoals te zien is in tabel 2. Dit is voor het tweede jaar op rij een toename in de productie.

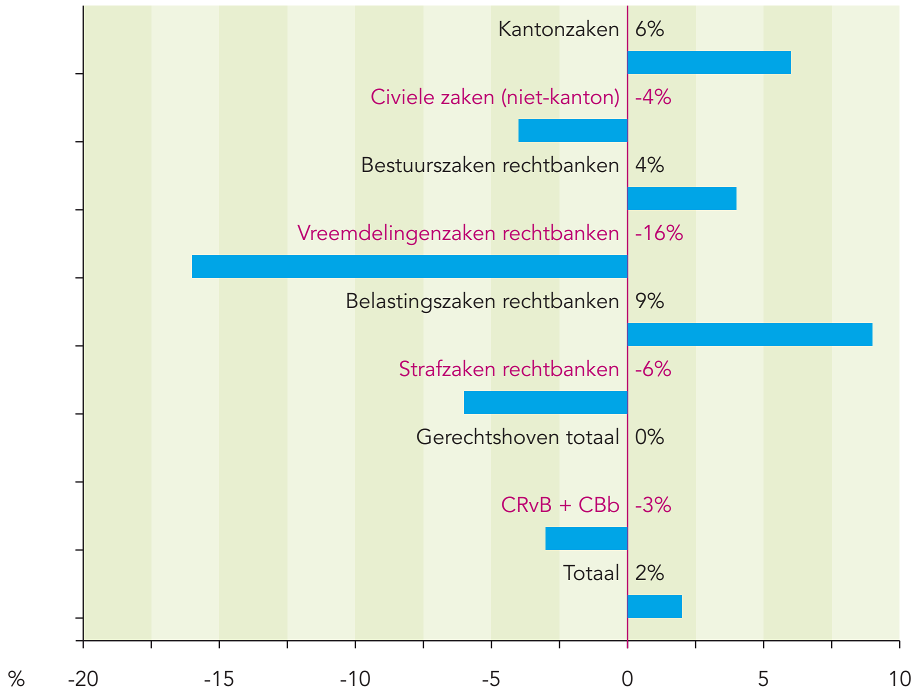
Hoewel het totaal aantal in 2014 afgehandelde zaken met 2% toenam, is – vertaald naar werklast –, het gewogen volume afgehandelde zaken niet toegenomen, zoals blijkt uit tabel 3. Dit verschil in ontwikkeling tussen de werklast en het ongewogen zaakvolume, kwam vooral doordat het aandeel afgehandelde kantonzaken sterker toenam dan de gemiddelde totale toename en kantonzaken zijn rechtspraakbreed gezien de minder bewerkelijke zaken. En ook binnen enkele zaaksgroepen, zoals binnen de groep kantonzaken, nam het aandeel lichtere zaken toe.

In 2014 is de totale werkvoorraad[5] (gerelateerd aan het instroomvolume) bij de Rechtspraak vrijwel gelijk gebleven, zoals in tabel 4 is te zien.
Bij de rechtbanken nam vooral de werkvoorraad af van handelszaken en belastingzaken. Bij de gerechtshoven nam de werkvoorraad van handelszaken, familiezaken en belastingzaken sterk af.
Er was anderzijds een voorraadtoename te zien van bewindvoeringszaken meerderjarigen (kantonzaken), bestuurszaken in eerste aanleg. De instroom van die zaken nam duidelijk toe en het is een normaal beeld dat dan in het jaar van toename de voorraad ook toeneemt.

9.2 Productie- en werkvoorraadontwikkeling naar rechtsgebied (tabellen 2, 3, 4 en 5)

Zoals uit de volgende figuur en tabellen 2 en 3 blijkt, verschilt de ontwikkeling van afgehandelde zaken en werklast per rechtsgebied. De werkvoorraadontwikkeling varieert ook per rechtsgebied, zoals tabel 4 laat zien.

Procentuele ontwikkelingen afgehandelde zaken, 2014

5 De voorraad onderhanden werk en zaken die wachten op behandeling; een onderscheid daarin is niet te maken.

Uit tabel 2 blijkt dat het aantal afgehandelde civielrechtelijke zaken (handel en familie) bij de rechtbanken in totaal in 2014 enigszins is afgenomen. Toch was het productievolume voldoende hoog om de werkvoorraad te verkleinen, vooral die van handelszaken, zoals te zien is in tabel 4.

De kantonrechters hebben 6% meer zaken afgedaan dan in 2013. Daarmee is kanton hoofdleverancier van de productiegroei. Voor het grootste deel volgde dit de instroomontwikkeling. Alleen bij familiezaken kanton liepen het volume afgehandelde zaken achter bij de sterk toegenomen instroom van zaken over bewind van meerderjarigen. De voorraadtoename in 2014 (4% van het instroomvolume) is het gevolg van de forse toename van de instroom. De gemiddelde duur van deze zaken is daardoor toegenomen van 11 weken naar 13 weken per zaak.

Het aantal afgehandelde strafrecht gerelateerde misdrijfzaken bij de rechtbanken nam af met 6%. Dit was een logisch gevolg van de instroomontwikkeling en tellingswijzigingen (zie paragraaf 4.4). De werkvoorraad ter zitting gebrachte zaken nam hoegenaamd niet toe (zie tabel 4).

Het aantal door de rechtbanken afgedane bestuursrechtelijke procedures was totaal (belastingzaken, vreemdelingenzaken en reguliere bestuursrechtelijke zaken opgeteld) bezien iets lager dan in 2013, -2%.
Bij vreemdelingenzaken nam het aantal afgehandelde zaken sterk af met 16% (tabel 2). Dit was in lijn met de instroomontwikkeling, zodat de werkvoorraad daarvan vrijwel gelijk bleef.
Het aantal door de rechtbanken afgehandelde belasting-rechtszaken nam met 9% toe, meer dan voldoende om de instroomtoename te verwerken: de voorraad nam af met 4% van het instroomvolume (tabel 4).
Bij reguliere bestuurszaken zorgde de sterke instroomtoename in 2014 voor een toename van de werkvoorraad met 5% van het instroomvolume (tabel 4), ondanks de toename in 2014 van het aantal afgehandelde zaken. Dit had te maken met de sterke toename van het aantal voor de rechter gebrachte ambtenarenzaken, een gevolg van de reorganisatie van de politie.

Bij de gerechtshoven nam het aantal afgedane rechtszaken in 2014 niet toe, zoals blijkt uit tabel 2. De werkvoorraad werd een stuk kleiner dan in 2013. Een en ander is de resultante van verschillende onderliggende ontwikkelingen.
Het aantal afgedane belastingzaken nam sterk toe: de werkvoorraad belastingzaken werd daardoor in 2014 aanzienlijk kleiner. Dit had voornamelijk te maken met de afdoening van een grote stroom BPM-zaken.
Het aantal afgehandelde handelszaken en familierechtelijke zaken bij de hoven nam af. Toch was die productie hoog genoeg om de werkvoorraad te verkleinen van zowel handelszaken (-12% van het instroomvolume) als familiezaken (-8% van het instroomvolume).
De werkvoorraad strafzaken nam veel minder sterk (-2% van de instroom) af.

Bij de CRvB nam de instroom van rechtszaken in 2014 sterker toe dan de afgedane zaken, zodat de werkvoorraad met circa 4% van het instroomvolume toenam (tabel 4). Bij het CBb is het aantal afgedane zaken duidelijk afgenomen, ruim een vijfde minder dan in 2013. Omdat de instroom er ook sterk afnam, is toch de werkvoorraad fors kleiner geworden (tabel 4).

Tabel 2: Productie Rechtspraak in 2010-2014 (aantal zaken afgerond op tientallen)

	2010	2011	2012	2013	2014	groei 2014
Kantonzaken rechtbanken	**1.164.530**	**1.093.110**	**999.580**	**1.040.080**	**1.101.610**	**6%**
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	661.600	609.640	545.690	506.060	488.990	-3%
Familiezaken	264.770	241.760	275.540	291.880	352.640	21%
Strafzaken	144.240	139.550	84.430	64.990	60.560	-7%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	93.910	102.160	93.930	177.150	199.420	13%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	**289.560**	**330.550**	**310.130**	**310.890**	**298.450**	**-4%**
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	118.420	115.750	102.450	99.200	91.760	-8%
Familiezaken*	142.770	191.330	187.380	190.130	186.290	-2%
Presidentrekesten	28.380	23.470	20.300	21.550	20.400	-5%
Bestuurszaken rechtbanken	**120.920**	**118.510**	**110.810**	**109.230**	**107.590**	**-2%**
Bestuurszaken	46.960	47.670	44.890	47.550	49.500	4%
Vreemdelingenzaken	50.740	43.520	40.170	35.590	29.750	-16%
Belastingzaken	23.220	27.330	25.750	26.100	28.350	9%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	**195.910**	**197.000**	**191.750**	**190.060**	**178.480**	**-6%**
Appelcolleges	**67.030**	**68.980**	**67.100**	**67.210**	**67.340**	**0%**
Handelszaken	10.940	10.850	10.230	10.740	10.200	-5%
Familiezaken	5.720	6.460	6.200	5.550	5.190	-6%
Belastingzaken	3.660	4.130	3.620	4.030	5.610	39%
Strafzaken	37.820	38.790	38.500	38.650	38.330	-1%
CRvB + CBb**	8.900	8.750	8.550	8.240	8.000	-3%
Totaal Rechtspraak (excl. akten)	**1.837.960**	**1.808.150**	**1.679.360**	**1.717.460**	**1.753.460**	**2%**

* *vanaf 2011 inclusief gezamenlijk gezagsverzoeken.*
** *CRvB 1% en CBb -22%*

Tabel 3: Productiegroei naar instantie en sector 2014

	Groei zaken %	Groei werklast (prijsweging)
Rechtbanken	**2%**	**-2%**
Kantonzaken rechtbanken	6%	2%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	-4%	-6%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	-6%	-2%
Bestuurszaken rechtbanken (incl. belasting- en vreemdelingenzaken)	-2%	3%
Appelcolleges	**0%**	**2%**
Civiele zaken	-5%	-3%
Belastingzaken	39%	40%
Strafzaken	-1%	-1%
CRvB	1%	-3%
CBb	-22%	-
Totaal	**2%**	**-1%**

Tabel 4: Werkvoorraadontwikkeling 2013 en 2014 (afgerond op tientallen)

	Werk-voorraad eind 2012	Werk-voorraad eind 2013	Ontwikkeling voorraad 2013	Werk-voorraad eind 2014	Ontwikkeling voorraad 2014	
			als % van instroom		als % van instroom	*t.o.v. 2013*
Rechtbanken						
Civiel	**131.590**	**132.580**	**0%**	**124.160**	**-3%**	***-6%***
Handelszaken	87.400	89.160	2%	84.480	-6%	*-5%*
Familiezaken	38.330	38.700	0%	35.740	-2%	*-8%*
Beslissing president /civiel algemeen	5.860	4.720	-3%	3.940	-2%	*-17%*
Bestuur	**48.560**	**48.490**	**0%**	**49.990**	**1%**	***3%***
Bestuurszaken	21.970	23.560	3%	26.400	5%	*12%*
Vreemdelingenzaken	10.100	7.630	-7%	7.360	-1%	*-4%*
Belastingzaken	16.490	17.300	3%	16.230	-4%	*-6%*
Strafzaken1)	**54.870**	**57.460**	**2%**	**58.020**	**0%**	***1%***
Kanton	**162.520**	**205.230**	**4%**	**218.360**	**1%**	***6%***
Handelszaken	51.220	45.020	-1%	40.120	-1%	*-11%*
Familiezaken	53.070	78.370	8%	94.930	4%	*21%*
Beslissing president /civiel algemeen	900	1.060	1%	970	-1%	*-8%*
Strafzaken + mulderzaken	57.330	80.780	9%	82.340	1%	*2%*
Gerechtshoven						
Civiel	**12.940**	**12.410**	**-4%**	**10.900**	**-11%**	***-12%***
Handelszaken	10.400	9.540	-9%	8.430	-12%	*-12%*
Familiezaken	2.540	2.870	3%	2.470	-8%	*-14%*
Belastingzaken	**4.260**	**5.360**	**21%**	**4.880**	**-9%**	***-9%***
Strafzaken	**20.800**	**20.480**	**-1%**	**19.650**	**-2%**	***-4%***
CRvB	**8.840**	**8.990**	**2%**	**9.300**	**4%**	***3%***
CBb	**1.450**	**1.190**	**-24%**	**1.030**	**-18%**	***-13%***
Totaal	**445.830**	**492.190**	**3%**	**496.290**	**0%**	***1%***

1) voorraad ter zitting gebrachte zaken

Tabel 5: De productie ten opzichte van de instroom in 2012-2014 (aantal zaken afgerond op tientallen)

	instroom 2014	productie 2014	productie t.o.v. instroom 2014	productie t.o.v. instroom 2013	productie t.o.v. instroom 2012
Kantonzaken rechtbanken	**1.109.810**	**1.101.610**	**99%**	**96%**	**98%**
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	484.900	488.990	101%	101%	99%
Familiezaken	370.400	352.640	95%	93%	97%
Strafzaken	60.510	60.560	100%	98%	98%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	194.010	199.420	103%	89%	91%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	**294.980**	**298.450**	**101%**	**100%**	**100%**
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	90.100	91.760	102%	102%	103%
Familiezaken	184.290	186.290	101%	100%	99%
Presidentrekesten	20.590	20.400	99%	98%	95%
Bestuurszaken rechtbanken	**108.980**	**107.590**	**99%**	**100%**	**97%**
Bestuurszaken	52.460	49.500	94%	97%	98%
Vreemdelingenzaken	29.350	29.750	101%	108%	99%
Belastingzaken	27.170	28.350	104%	97%	93%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	**180.280**	**178.480**	**99%**	**96%**	**96%**
Appelcolleges	**64.810**	**67.340**	**104%**	**100%**	**101%**
Handelszaken	9.250	10.200	110%	108%	103%
Familiezaken	4.800	5.190	108%	97%	105%
Belastingzaken	5.140	5.610	109%	79%	90%
Strafzaken	37.480	38.330	102%	102%	99%
CRvB + CBb	8.150	8.000	98%	101%	105%
Totaal Rechtspraak	**1.758.850**	**1.753.460**	**100%**	**97%**	**98%**

Akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten.

10 Productiviteitsontwikkeling en afgehandelde zaken ten opzichte van de afspraken

10.1 Personeelsomvang, kosten en productiviteit

Tabel 6 laat zien hoe de gemiddelde personele bezetting en het volume afgehandelde zaken zich hebben ontwikkeld. Het zaaksvolume is gewogen[6], waardoor veranderingen in de zaakssamenstelling zoveel mogelijk worden meegewogen. De gemiddelde bezetting betreft voltijdbanen (fte) en is berekend door het gemiddelde te nemen van de personeelsomvang op 31 december van het voorliggende en de personeelsomvang op 31 december het lopende jaar. Voor de gebruikte ultimocijfers en aantallen personen, zie tabellen 23 en verder.
In 2014 is het zaaksvolume nagenoeg gelijk gebleven (-1%) en nam de personele omvang met 2% toe, waardoor de arbeidsproductiviteitsindicator met afnam met 3% in vergelijking met 2013.

Gewogen is het volume afgehandelde zaken in de periode 2007 t/m 2011 sterk toegenomen en daarna licht gaan dalen: in 2014 lag dat volume 6% boven dat in 2007.
De gemiddelde personele omvang (fte) is in die periode eerst toegenomen en daarna weer gedaald: in 2014 lag het 2% boven het niveau van 2007.
In samenhang is dan ook de arbeidsproductiviteitsindicator sinds 2007 in lichte mate, met 3%, toegenomen.
Het aantal rechters en raadsheren is sinds 2007 met 4% toegenomen en de bezetting (administratieve en juridische) ondersteuning met 2%. Anders gezegd, het aandeel rechters en raadsheren nam in de periode 2007 - 2014 iets toe.

Tabel 6: Index personele bezetting, gewogen zaaksvolume en arbeidsproductiviteit Rechtspraak (2007 = 100)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	groei 2014 (%)
Gemiddelde bezetting rechters en raadsheren	100	102	104	107	107	105	104	104	-1%
Gemiddelde bezetting ondersteuning	100	102	103	104	102	99	99	102	3%
Gemiddelde bezetting totaal	**100**	**102**	**104**	**105**	**103**	**100**	**100**	**102**	**2%**
Gewogen zaaksvolume	**100**	**100**	**104**	**108**	**110**	**108**	**107**	**106**	**-1%**
Zaaksvolume per arbeidsjaar: arbeidsproductiviteit	**100**	**99**	**101**	**103**	**106**	**107**	**106**	**103**	**-3%**

De volgende tabel geeft een beeld van de kostenontwikkeling, gecorrigeerd voor inflatie van lonen en prijzen bij de overheid. De totale kosten die de Rechtspraak heeft gemaakt, gecorrigeerd voor inflatie, zijn in 2014 afgenomen met 3%. De personele kosten namen nominaal weliswaar toe, onder andere door de toename van inhuur derden (dit valt onder Overige personele kosten in [14] in de jaarrekening), maar de toename was ongeveer gelijk aan de inflatie. De materiële kosten namen af, bij zowel huisvestingskosten als bij exploitatiekosten (zie ook [15]). De huisvestingskosten zijn gedaald door met name het eenmalige effect van de dotatie op de huisvestingsvoorzieningen in 2013 en de indexering van de huren.
Omdat tegelijkertijd het zaaksvolume in 2014 nagenoeg gelijk is gebleven (-1%), zijn de kosten voor een vergelijkbare hoeveelheid zaken in 2014 afgenomen, en wel met 2% in vergelijking met 2013. Anders gezegd, de kostenproductiviteit is in 2014 met 2% toegenomen.

6 Deze weging betreft de mix van typen zaken. Als er verhoudingsgewijs meer MK-zaken worden afgedaan dan neemt de gewogen werklast toe. Ontwikkelingen die de behandeling van zaken intensiever maken kunnen hier niet in worden meegenomen. Als bijvoorbeeld de behandeling van een MK-zaak meer tijd gaat kosten vanwege proceseisen of andere ontwikkelingen, weegt dat niet mee in de gewogen werklast.

Tabel 7: Index reële[7] kosten en zaaksvolume per ingezette euro bij de Rechtspraak (2007 = 100)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	groei 2014 (%)
Personele kosten	100	101	106	113	114	110	113	113	0%
Overige (materiële) kosten	100	92	94	90	87	89	97	86	-11%
Totale kosten	**100**	**98**	**102**	**106**	**106**	**104**	**108**	**104**	**-3%**
Gewogen zaaksvolume	**100**	**100**	**104**	**108**	**110**	**108**	**107**	**106**	**-1%**
Zaaksvolume per ingezette euro: kostenproductiviteit	**100**	**102**	**102**	**101**	**104**	**104**	**99**	**101**	**2%**

7 *Indexcijfers kunnen afwijken van eerdere jaarverslagen. Dit vanwege het gebruik van de meest recente inflatiecorrectoren. Deze zijn door het CPB met terugwerkende kracht gewijzigd.*

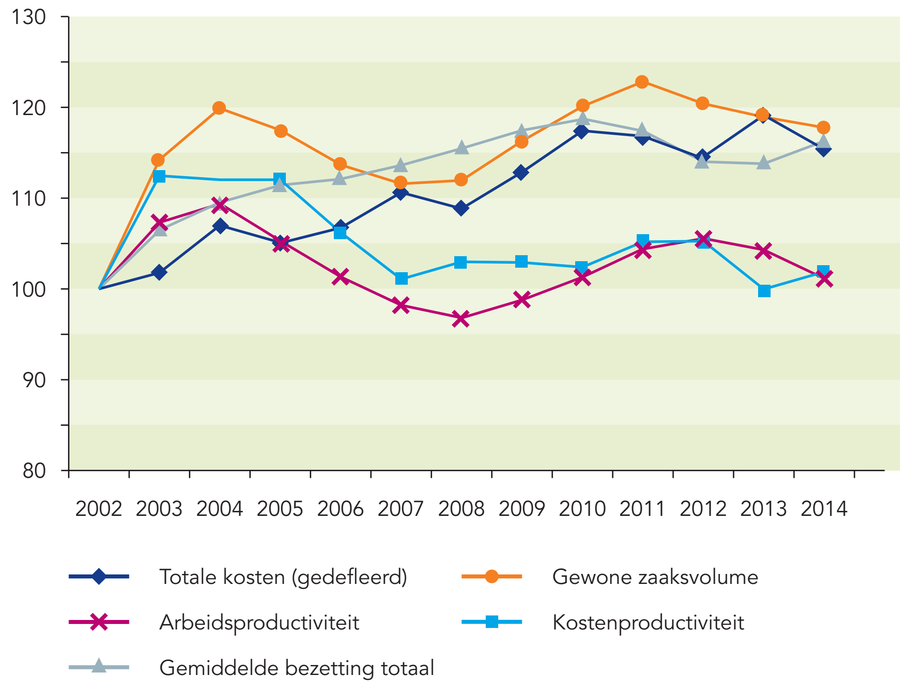
Over de periode 2007 t/m 2014 nam het gewogen zaaksvolume met 6% toe. De reële kosten voor de Rechtspraak namen iets minder sterk toe, met 4%. Dit betekent dat de kosten van de Rechtspraak verhoudingsgewijs ongeveer gelijk zijn gebleven aan die in 2007.

In deze periode namen de reële personele kosten toe (o.a. vanwege een groter aandeel rechters en raadsheren) met 13% en de overige kosten af met 14%. In de ontwikkeling van de overige kosten zat een toename van de huisvestingskosten, maar een afname van de andere kosten, zoals voor IT.

In de volgende figuur zijn de ontwikkelingen op het gebied van het aantal zaken, personele omvang en kosten voor een langere periode te zien: 2002-2014.

– Het gewogen zaaksvolume vertoonde in deze periode een golvende beweging met een opwaartse trend: in 2014 was het zaaksvolume bijna 20% groter dan in 2002.
– De personeelsomvang is sinds 2002 toegenomen met circa 16% en bewoog in grote lijnen mee met het zaaksvolume. De arbeidsproductiviteit is toegenomen tot ongeveer 5% boven het niveau van 2002.
– De totale reële kosten voor de Rechtspraak zijn vanaf 2002 toegenomen met circa 15%, vergelijkbaar met de ontwikkeling van het gewogen zaaksvolume in die periode. Per saldo zijn de kosten voor de afhandeling van een vergelijkbare hoeveelheid zaken in 2014 weer op het niveau van 2002. Met andere woorden: de kostenproductiviteit is in 2014 nagenoeg gelijk aan 2002.

Ontwikkeling aantal zaken, personele omvang, kosten, 2002-2014

In de gebruikte cijfers van het zaaksvolume blijft een aantal ontwikkelingen die de behandeling van rechtszaken bewerkelijker maken, buiten beeld. Zo is de belasting voor rechters en raadsheren toegenomen om de kwaliteit van het rechtspreken te borgen en te verbeteren. Te denken valt aan de explicietere en betere motivering in strafvonnissen.

Het toegenomen beslag van de behandeling van megazaken op de capaciteit, is niet in de ontwikkeling van het zaaksvolume terug te vinden. Er zijn daarnaast signalen dat de omvang van de processtukken die gelezen moeten worden, is toegenomen. Veranderingen in de houding van procespartijen en hun vertegenwoordigers en de invloed daarvan op de werklast is evenmin goed in beeld te brengen. Ook is als gevolg van invoering van de OM-strafbeschikking een sterkere selectie van strafzaken ontstaan, waardoor de gemiddeld arbeidsintensievere zaken overblijven, voordat deze bij de rechter komen.

10.2 Productie, resultaat en eigen vermogensontwikkeling

Met de Minister van Veiligheid en Justitie worden afspraken gemaakt over de te realiseren hoeveelheid af te handelen zaken. Die afspraken zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op de prognoses van het zaaksaanbod, die worden berekend samen met het WODC via prognosemodellen.
Het door de Minister toegekende budget (bijdrage) komt vervolgens tot stand door het productievolume te vermenigvuldigen met de voor een periode van drie jaar vastgelegde prijzen per productgroep. De middelen (opbrengsten) van de Rechtspraak worden voor het overgrote deel verkregen uit de productie van zaken.
Na afloop van het jaar wordt op basis van de werkelijk behaalde productie afgerekend.

In de volgende tabel is weergegeven hoe de realisatie van de productie zich in absolute zin verhoudt tot de productieafspraken met de Minister. In 2014 lag het aantal afgehandelde zaken ongeveer 1% hoger dan de afspraken met de Minister. Vooral de productie van vreemdelingenzaken, strafzaken (kantonovertredingen en misdrijven) en de CBb bleef achter bij de productieafspraak 2014 met de Minister. De productie van belastingzaken, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, oversteeg de afspraken.
De instroom vreemdelingenzaken daalde mede als gevolg van beleid en regelgeving. Die daling was sterker dan verwacht, waardoor het begrote aantal afgehandelde zaken niet gehaald kon worden. Wel is de voorraad sterk afgenomen.

Tabel 8: Productie ten opzichte van de afspraken met de Minister, 2014

	begroting afspraken in aantallen	productie in aantallen	productie t.o.v. afspraken
Rechtbanken	**1.667.190**	**1.686.130**	**101%**
Kantonzaken (excl. akten en Mulder adres onbekend)	1.044.480	1.101.610	105%
Civiele zaken exclusief akten en verklaringen	313.840	298.450	95%
Reguliere bestuurszaken	48.990	49.500	101%
Vreemdelingenzaken	45.510	29.750	65%
Belastingzaken	25.310	28.350	112%
Strafzaken excl. overtredingen	189.060	178.480	94%
Gerechtshoven	**58.240**	**59.340**	**102%**
Civiele zaken	16.570	15.390	93%
Strafzaken	37.420	38.330	102%
Belastingzaken	4.250	5.610	132%
CRvB	**7.060**	**6.970**	**99%**
CBb	**1.320**	**1.030**	**78%**
Totaal (excl. akten)	**1.733.810**	**1.753.460**	**101%**

Akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten. Voor het CBb is de bestuursafspraak tussen het college en de Raad voor de Rechtspraak opgenomen (voor het CBb geldt geen afspraak met de Minister).

11 Kwaliteitsnormen

Binnen de Rechtspraak gelden kwaliteitsnormen voor:
- Permanente educatie. De norm is gemiddeld 30 opleidingsuren per jaar, c.q. een minimum van 90 uren verspreid over een termijn van drie jaar. Dit geldt voor iedere raadsheer, rechter en juridisch medewerker.
- Goede bewijsmotivering (promis). De norm is dat minimaal 50 procent van de meervoudige uitspraken in strafzaken, inclusief megazaken, volgens de Promismethode wordt afgedaan. De norm is van toepassing in de (rechtsgebieden straf van de) rechtbanken en gerechtshoven.
- Doorlooptijden. Er zijn termijnen vastgesteld per rechtsgebied per zaakstype waarbinnen een normpercentage van het totaal aantal zaken moet zijn afgedaan.
- Aantal meervoudige afdoeningen (MK). Er zijn per rechtsgebied minimum percentages vastgesteld voor de meervoudige afdoening van zaken (verhouding EK/MK).
- Reflectie. Iedere raadsheer en rechter neemt volgens de norm jaarlijks deel aan een intervisie- en/of reflectietraject. De norm is ook van toepassing op de juridisch medewerkers in de rechtbanken.

De Rechtspraak heeft voor de jaren 2012, 2013, 2014 prioriteit gegeven aan het behalen van de normen op permanente educatie, goede bewijsmotivering en doorlooptijden. De normen voor reflectie en aantal MK worden gemonitord.

11.1 Permanente educatie

Tabel 9: Permanente educatie

	Realisatie 2014	Realisatie 2013	Realisatie 2012	Norm
Rechtbanken				**100%**
Permanente educatie rechters	73%	71%	73%	
Permanente educatie juridisch medewerkers	61%	57%	62%	
Hoven				**100%**
Permanente educatie raadsheren	67%	66%	60%	
Permanente educatie juridisch medewerkers	48%	60%	55%	
Bijzondere Colleges				**100%**
Permanente educatie raadsheren	76%	72%	88%	
Permanente educatie juridisch medewerkers	92%	60%	91%	

De norm voor permanente educatie (PE) waarborgt aandacht en tijd voor het verbreden en verdiepen van vakinhoudelijke kennis en vaardigheden. Binnen de gerechten wordt gericht gestuurd op de norm voor PE. Daartoe worden interne cursussen, SSR cursussen, vakinhoudelijke seminars, cursusweken, werklunches etc. georganiseerd, wordt deelname aan permanente educatie stelselmatig geregistreerd en worden medewerkers door hun leidinggevende aangesproken als zij hun norm niet dreigen te halen. Redenen voor het niet halen van de norm zijn langdurige ziekte, het onvoldoende aansluiten van het cursusaanbod voor meer ervaren medewerkers en het regelmatig annuleren van cursussen door de cursusorganisatie. Daarnaast is het niet altijd duidelijk aan welke activiteiten PE punten kunnen worden toegekend en worden uren niet altijd doorgegeven. Ten slotte worden cursussen door de medewerkers geannuleerd vanwege zittingsdruk. Overigens moet de norm in perspectief geplaatst worden. Het niet behalen van de norm (90 uur in drie jaar) betekent niet dat medewerkers niet aan permanente educatie doen. Immers 89 uur in drie jaar wordt gezien als het niet halen van de norm.

De normen worden in 2014 nog niet gehaald. Ten opzichte van 2013 stijgt het realisatiecijfer in de rechtbanken licht van PE rechters van 71% naar 73% en van PE juridisch medewerkers van 57% naar 61%. Het realisatiecijfer voor raadsheren stijgt ten opzichte van 2013 eveneens licht (van 66% naar 67%). Ook de bijzondere colleges laten een hoger realisatiecijfer zien in vergelijking met 2013. Het realisatiecijfer voor de juridisch medewerker van de hoven daalt licht van 60% in 2013 naar 48% in 2014.

11.2 Promis (goede bewijsmotivering)

Tabel 10: Promis

	Realisatie 2014	Realisatie 2013	Realisatie 2012	Norm
Rechtbanken	69%	65%	67%	**50%**
Hoven	44%	31%	27%	**50%**

Promis zorgt voor betere kwaliteit van het strafrechtelijk vonnis. De wijze waarop het vonnis is opgebouwd geeft meer inzicht in de redenering achter de rechterlijke uitspraak. De norm in de rechtbanken wordt ruimschoots gehaald en verbetert zich elk jaar zelfs licht. De norm voor de hoven wordt nog net niet gehaald. De hoven laten echter jaarlijks een flinke verbetering zien. De verwachting is dat de norm ook door de hoven in 2015 gehaald zal worden.

11.3 Aantal MK (monitornorm)

Tabel 11: Aantal MK

	Realisatie 2014	Realisatie 2013	Realisatie 2012	Norm
Rechtbanken				
MK straf	15%	14%	15%	**15%**
MK civiel handel	8%	10%	7%	**10%**
MK civiel familie	2%	1%	1%	**3%**
MK bestuur algemeen	11%	9%	11%	**10%**
MK vreemdelingenkamer	3%	2%	2%	**5%**
MK belasting rijk	28%	29%	36%	**25%**
Hoven				
MK straf	91%	92%	95%	**85%**
MK belasting	90%	92%	94%	**90%**

Rechters en raadsheren moeten de ruimte hebben om een zaak meervoudig (met drie personen) af te doen. Dit bevordert de juridische kwaliteit van een uitspraak. Voorkomen moet worden dat zaken die geschikt zijn voor meervoudig afdoen, uit efficiencyoverwegingen enkelvoudig worden afgedaan. Om deze reden zijn per rechtsgebied streefpercentages afgesproken voor meervoudige afdoening. In de rechtsgebieden civiel handel, civiel familie en vreemdelingenzaken worden de streefpercentages niet gehaald. Een oorzaak hiervoor is dat in deze rechtsgebieden relatief weinig zaken zich lenen voor meervoudige behandeling. De andere streefnormen worden gehaald.

11.4 Reflectie (monitornorm)

Tabel 12: Reflectie

	Realisatie 2014	Realisatie 2013	Realisatie 2012	Norm
Rechtbanken				
Intervisie of reflectietraject rechters	78%	82%	64%	**100%**
Intervisie of reflectietraject juridisch medewerkers	55%	33%	33%	**100%**
Hoven				
Intervisie of reflectietraject raadsheren	26%	38%	26%	**100%**

Deze norm zorgt er voor dat structureel tijd wordt ingeruimd voor (vakinhoudelijke) feedback en reflectie. De normen worden nog niet gehaald. In vergelijking met 2013 dalen de gemiddelde realisaties op de norm voor rechters en raadsheren. Reflectie van juridisch medewerkers laat een verbetering zien. De norm wordt ingevuld door het meelezen van enkelvoudige vonnissen door een collega-rechter/raadsheer en het volgen van intervisietrajecten. Gerechten vullen hun reflectie en intervisieactiviteiten in met onder andere menukaarten, eigenwijsheidskamers, gezamenlijke reflectie in koppels, intercollegiale team overschrijdende intervisie, intervisie onder leiding van externe coach of met een zittingscoach. Het verder structureel inzetten en het verbeteren van de registratie wordt als verbeterpunt genoemd om de normrealisaties verder te verhogen. Verder zal de focus in 2015 meer op het verhogen van de prestaties van de juridisch medewerker moeten liggen om hier verdere verbeteringen te bewerkstelligen.

11.5 Rechter-commissaris in strafzaken

Per 1-1-2013 is wetgeving in werking getreden die beoogt de positie van de rechter-commissaris (RC) in strafzaken te versterken. De RC krijgt hiermee een sturende en controlerende rol in het opsporingsonderzoek. De bedoeling hiervan is dat meer strafzaken kant en klaar op zitting komen en dat op onderzoeksverzoeken van de verdediging in een eerder stadium dan tijdens de zitting kan worden besloten.

Om de taakverzwaring die voortvloeit uit de nieuwe wetgeving te kunnen opvangen heeft de Rechtspraak afgesproken dat 25% van alle strafrechters RC moet zijn. Dit doel is in 2014 en 2013 niet gehaald. In 2014 bestond de bezetting RC uit 90,68 FTE, wat neerkomt op 17,96% van alle strafrechters. In 2013 bestond de bezetting RC uit 94,92 fte, wat neerkomt op 19,3% van het totale aantal strafrechters. Ten opzichte van 2013 is er in 2014 sprake van een lichte procentuele daling van 1,34% van het aantal RC's.

De inzet van een raadsheer-commissaris in strafzaken steeg van 1746 zaken in 2013 naar 2028 zaken in 2014. De hoven zetten in op een verdere structurele inbedding van de inzet van de raadsheer-commissaris (RhC) met als doel te komen tot een meer structurele en frequente inzet van de RhC. De resultaten van 2014 laten een positieve lijn in deze inzet en frequentie zien. Er wordt in 2014 nauwelijks nog gebruik gemaakt van de RC's van de rechtbanken door de RhC's.

12 Doorlooptijden

In dit jaarverslag is de stand van zaken te vinden over de duur van rechtszaken voor de rechtspraak als geheel. In de jaarlijkse kengetallenpublicatie zijn de uitkomsten per gerecht opgenomen en geanalyseerd.

De rechtszaken die de Rechtspraak te behandelen krijgt, zijn opgedeeld in 45 verschillende zaaktypen met ieder een eigen doorlooptijdnormering.
De norm bestaat uit twee elementen:
1) de termijn waarbinnen een zaak afgehandeld dient te zijn, en
2) het percentage zaken waarvoor dat moet gelden.

Bij het formuleren van start- en eindpunt van de te normeren doorlooptijd van een gerechtelijke procedure, is gekozen voor het perspectief van de burger/ maatschappij; burgers, maatschappij en politiek willen in de eerste plaats geïnformeerd worden over de totale lengte van procedures. De doorlooptijd is daarom gedefinieerd als de totale tijd die verstrijkt tussen het instromen en het uitstromen van een zaak bij één gerechtelijke instantie. Er is geen onderscheid gemaakt in wat wel en wat niet door de Rechtspraak te beïnvloeden is. De duur van deeltrajecten, zoals mediation of de tijd dat een zaak op verzoek van partijen tijdelijk stilligt, wordt dus niet uit de doorlooptijdmeting gehaald.
De duur die gemeten wordt start bij binnenkomst op het gerecht van het verzoekschrift of de dagvaarding en loopt door tot het vonnis is geaccordeerd door de rechter of de uitspraak op het verzoekschrift aan partijen is verzonden.

Het uitgangspunt bij de normstelling is dat het overgrote deel van de zaken binnen een bepaalde tijd moet worden afgehandeld en dat rekening gehouden wordt met een groep procedures die extra lang duren door niet te vermijden complicaties. Bij bijvoorbeeld een norm van 90% binnen 6 maanden is er ruimte voor 10% extra lang durende zaken.
De formulering van de norm op deze wijze heeft het voordeel dat ruimte aanwezig blijft om in incidentele zaken bewust meer tijd te nemen voor de afdoening. Het weergeven en normeren van gemiddelde doorlooptijden geeft minder inzicht in de procesduur dan de gekozen systematiek. Wel zijn aanvullend op de genormeerde doorlooptijden in de tabellen 18 en 19 voor een aantal zaak groepen gemiddelden gepresenteerd.

Landelijk totaalbeeld

De doorlooptijden van rechtszaken zijn in de periode 2009-2014 verbeterd. Na een stagnatie in 2012 en 2013 was in 2014 vaker vooruitgang te zien: meer zaken voldeden aan de normtijden. In 2014 verbeterde[2] de doorlooptijd bij ongeveer een derde van de 45 onderscheiden zaak typen. Bij een op de vijf zaak typen ging het percentage rechtszaken dat aan de norm voldeed achteruit.
Handelszaken en strafzaken zowel bij de rechtbanken als de gerechtshoven, zijn in 2014 duidelijk sneller afgehandeld. Ook de vreemdelingenzaken en bestuursrechtelijke zaken bij de rechtbanken zijn korter gaan duren. Deze vooruitgang was echter over het algemeen niet voldoende om vaker dan in 2013 de gewenste percentages te halen: in drie gevallen wel, geregelde arbeidsontbindingen, strafzaken kinderrechter en vreemdelingenzaken.
De kantonzaken en familierechtelijke zaken voldeden over het algemeen (vrijwel) al langer aan de normen.

2 We spreken van verbetering bij een toename van het percentage binnen de norm met 2 procentpunten of meer.

Nog ver van de norm is de duur van belastingzaken. De rechtszaken bij de gerechtshoven zijn korter gaan duren, maar voldeden over het algemeen nog niet aan de duurdoelstellingen, behalve bij familierechtelijke zaken.

Hieronder volgt per rechtsgebied een beschrijving van de ontwikkelingen op het gebied van de duur van rechtszaken in 2014.

12.1 Doorlooptijden kantonzaken

Uit tabel 13 blijkt dat de duur van rechtszaken bij de kantonrechter in 2014, behalve bij Mulderzaken en handelsrekesten, verbeterde of gelijk is gebleven. De doorlooptijden voldoen op genoemde twee zaak soorten na, geheel of vrijwel geheel aan de normering.
De groep mulderzaken bestaat voor het grootste deel uit vorderingen gijzeling van degene die de boete niet heeft betaald. Die groep zaken is sinds 2013 sterk toegenomen, waardoor de werkvoorraad sterk toenam. De kantonrechters zijn die werkvoorraad al aan het verkleinen.

Tabel 13: Doorlooptijden kantonzaken, 2011 t/m 2014

	Norm		realisatie 2011	2012	2013	2014
Handelszaken met verweer - norm 1	**90%**	**≤ 1 jaar**	95%	95%	94%	95%
Handelszaken met verweer - norm 2	**75%**	**≤ 6 mnd.**	80%	80%	75%	77%
Arbeidsontbindingen op tegenspraak	**95%**	**≤ 3 mnd.**	94%	97%	96%	95%
Handelsrekesten, niet-arbeidszaken	**95%**	**≤ 6 mnd.**	87%	88%	87%	86%
Handelszaken zonder verweer (verstek)	**90%**	**≤ 6 wkn.**	98%	97%	97%	98%
Geregelde arbeidsontbindingen	**90%**	**≤ 15 dgn.**	87%	87%	79%	87%
Kort gedingen / vovo's	**95%**	**≤ 3 mnd.**	96%	97%	97%	97%
Overtredingszaken	**85%**	**≤ 1 mnd.**	87%	90%	86%	89%
Mulderzaken	**80%**	**≤ 3 mnd.**	78%	84%	66%	63%

Ten slotte blijkt uit tabel 19 dat de gemiddelde duur van familierekesten bij de kantonrechter toenam van gemiddeld 7 weken in 2012 naar gemiddeld 13 weken in 2014. Het gaat voornamelijk om verzoeken tot bewind over meerderjarigen. De vraag daarnaar is in de afgelopen jaren bijzonder sterk toegenomen.

12.2 Doorlooptijden handelszaken en familiezaken

Uit tabel 14 valt op te maken dat de duur van veel familierechtelijke procedures al geruime tijd vrijwel geheel aan de normen voldoet.
Bij de rechtbanken worden weliswaar 90% van scheidingen op gemeenschappelijk verzoek binnen twee maanden afgehandeld, maar de doelstelling is 95%. Ook bij jeugdbeschermingszaken lukte het niet helemaal aan de normstelling te voldoen: 71% van de eerste verzoeken tot ondertoezichtstelling werden binnen drie weken afgedaan en de norm is 80%.

De behandeling van familierechtelijke zaken in hoger beroep voldoet aan de normering, maar daarbinnen duurden de hoger beroepen jeugdbeschermingszaken soms nog te lang: 83% werd afgehandeld binnen 4 maanden tegenover de norm van 90%.

Tabel 14: Doorlooptijden familiezaken rechtbanken en hoven, 2011 t/m 2014

	Norm		realisatie 2011	2012	2013	2014
Civiel- familiezaken rechtbanken						
Scheidingszaken totaal (exclusief vovo's)	**95%**	**≤ 1 jaar**	93%	94%	94%	93%
– waarvan op gemeenschappelijk verzoek	**95%**	**≤ 2 mnd.**	93%	91%	90%	90%
Alimentatiezaken, bijstandsverhaal	**90%**	**≤ 1 jaar**	93%	93%	93%	92%
Omgang- en gezagzaken	**85%**	**≤ 1 jaar**	83%	83%	83%	83%
Jeugdbeschermingszaken kinderrechter	**90%**	**≤ 3 mnd.**	92%	91%	90%	90%
– waarvan eerste verzoeken tot OTS	**80%**	**≤ 3 wkn.**	81%	80%	72%	71%
Civiel - familiezaken hoven						
Familierekesten	**90%**	**≤ 1 jaar**	89%	91%	91%	92%
– waarvan Jeugdbeschermingszaken	**90%**	**≤ 4 mnd.**	84%	89%	85%	83%

Uit tabel 15 blijkt dat de duur van handelszaken bij de rechtbanken in 2014 over het algemeen is bekort, behalve bij de afhandeling van faillissementen. Ook nam de werkvoorraad sterk af. Deze positieve ontwikkelingen resulteerden er nog niet helemaal in dat voldoende zaken binnen de normtijd werden afgehandeld. Alleen de behandeling van kort gedingen bij de rechtbanken voldoet vrijwel aan de norm dat 95% van de rechtszaken is afgehandeld binnen drie maanden.

De duur van dagvaardingszaken met verweer verbeterde sterk en deze rechtszaken voldeden in 2014 vaker aan de normtijd (1e twee regels tabel 3). De afname van de werkvoorraad indiceert dat de doorlooptijden van deze zaken verder zal gaan verbeteren.

De duur van dagvaardingszaken en insolventierekesten in hoger beroep verbeterde eveneens, maar voldeed nog niet aan de normering. Van de insolventierekesten in hoger beroep werd 52% afgedaan binnen 2 maanden, waar 90% de norm is.
De duur van de afhandeling van de andere handelsrekesten bij de gerechtshoven is achteruitgegaan naar 44% binnen 6 maanden.

Tabel 15: Doorlooptijden civiel handel rechtbanken en hoven, 2011 t/m 2014

	Norm		realisatie 2011	2012	2013	2014
Civiel- handelszaken rechtbanken						
Handelszaken met verweer - norm 1	**90%**	**≤ 2 jaar**	87%	84%	81%	86%
Handelszaken met verweer - norm 2	**70%**	**≤ 1 jaar**	62%	54%	55%	60%
Handelszaken zonder verweer (verstek)	**90%**	**≤ 6 wkn.**	85%	78%	77%	79%
Beëindigde faillissementen	**90%**	**≤ 3 jaar**	80%	81%	81%	79%
Handelsrekesten (vooral insolventie)	**90%**	**≤ 3 mnd.**	83%	83%	81%	83%
Kort gedingen / vovo's (inclusief familierecht)	**95%**	**≤ 3 mnd.**	92%	93%	93%	92%
Civiel - handelszaken hoven						
Handelszaken dagvaardingen - norm 1	**90%**	**≤ 2 jaar**	79%	80%	80%	80%
Handelszaken dagvaardingen - norm 2	**70%**	**≤ 1 jaar**	43%	46%	46%	48%
Insolventierekesten	**90%**	**≤ 2 mnd.**	49%	51%	31%	52%
Handelsrekesten, niet insolventie	**90%**	**≤ 6 mnd.**	53%	56%	52%	44%

12.3 Doorlooptijden strafrecht

De strafzaken bij de rechtbanken voldeden in 2014 vaker aan de normtijden (tabel 16). De doorlooptijden van de zaken bij de kinderrechter, de politierechter en van behandeling van raadkamerzaken over voorlopige hechtenis, voldoen vrijwel aan de normering.
Weliswaar werd in 2014 een groter deel, 81%, van strafzaken bij de meervoudige kamer (MK) afgedaan binnen de normtijd van 6 maanden, waar de doelstelling is om 90% binnen die tijd afgehandeld te krijgen.

Wanneer in een strafzaak in hoger beroep wordt gegaan, dienen het vonnis en het proces-verbaal ter zitting uitgewerkt te worden. Hiervan zijn nog geen duurmetingen beschikbaar, maar wel wordt de gemiddelde doorlooptijd van dat uitwerken gemeten, uitsluitend voor MK-zaken. De gemiddelde doorlooptijd daarvan was in 2014 evenals in 2013 circa 16 weken, zoals uit tabel 19 blijkt.

De doorlooptijden bij de gerechtshoven van zaken die het strafrecht betreffen verbeterden sterk (tabel 16). Toch zijn ze nog ver van de norm verwijderd. Zo is in vergelijking met voorgaande jaren de duur van MK-zaken duidelijk verkort; toch duurt nog maar 67% van de MK strafzaken korter dan 9 maanden, waarbij de norm 85% is.

Tabel 16: Doorlooptijden strafzaken rechtbanken en hoven, 2011 t/m 2014

	Norm		realisatie 2011	2012	2013	2014
Strafzaken rechtbanken						
Strafzaken MK (= meervoudig behandeld)	**90%**	**≤ 6 mnd.**	83%	82%	78%	81%
Politierechterzaken (incl. economische)	**90%**	**≤ 5 wkn.**	85%	88%	87%	87%
Strafzaken bij de kinderrechter (enkelvoudig)	**85%**	**≤ 5 wkn.**	77%	82%	77%	83%
Raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis	**100%**	**≤ 2 wkn.**	100%	100%	99%	99%
Raadkamerzaken niet voorlopige hechtenis	**85%**	**≤ 4 mnd.**	83%	85%	72%	78%
Uitwerken strafzaken (EK+MK) ivm hoger beroep, jeugd	**100%**	**≤ 4 wkn.**	nog niet meetbaar			
Uitwerken strafzaken (EK+MK) ivm hoger beroep, niet jeugd	**100%**	**≤ 16 wkn.**	nog niet meetbaar			
– waarvan gedetineerdenzaken	**100%**	**≤ 3 mnd.**	nog niet meetbaar			
Strafzaken hoven						
Meervoudige Kamer-zaken	**85%**	**≤ 9 mnd.**	56%	59%	63%	67%
EK-strafzaken, niet kantonappellen	**85%**	**≤ 6 mnd.**	30%	22%	24%	41%
EK-strafzaken, kantonappellen	**85%**	**≤ 6 mnd.**	70%	49%	42%	43%
Raadkamer m.b.t. Voorlopige Hechtenis	**90%**	**≤ 2 wkn.**	50%	50%	56%	63%
Raadkamer niet m.b.t. Voorlopige Hechtenis	**80%**	**≤ 4 mnd.**	34%	36%	46%	50%
Klachten niet vervolgen (12 Sv)	**85%**	**≤ 6 mnd.**	53%	46%	34%	35%
Uitwerken (MK) strafzaak i.v.m. cassatie	**100%**	**≤ 6 mnd.**	68%	64%	70%	70%

12.4 Doorlooptijden bestuursrecht

De behandeling van vreemdelingenzaken (bodemzaken) en 'reguliere' bestuursrechtelijke zaken[3] is in de afgelopen jaren steeds korter gaan duren. Daardoor voldoen deze rechtszaken vrijwel geheel aan de gestelde duurnormering (tabel 17 de eerste vier regels).

De duur van behandeling door de rechtbanken van rijksbelasting-rechtszaken is in 2014 achteruitgegaan tot het niveau van 2011. Ook konden de rechtbanken de duur van behandeling van lokale belastingzaken niet bekorten. Het gevolg is dat voor beide zaak groepen de norm niet is behaald, hoewel de werkvoorraad is verkleind.

De behandeling van belastingzaken in hoger beroep is korter geworden, maar deze rechtszaken voldeden in 2014 nog niet aan de doorlooptijdnormering. De werkvoorraad van deze zaken is in 2014 wel al sterk afgenomen.

Tabel 17: Doorlooptijden bestuursrecht rechtbanken en hoven, 2011 t/m 2014

	Norm		realisatie 2011	2012	2013	2014
Bestuursrechtelijke zaken rechtbanken						
Reguliere bestuurszaken, bodemzaken - norm 1	**90%**	**≤ 1 jaar**	75%	81%	84%	85%
Reguliere bestuurszaken, bodemzaken - norm 2	**70%**	**≤ 9 mnd.**	59%	68%	68%	70%
Voorlopige voorzieningen bestuur regulier	**90%**	**≤ 3 mnd.**	93%	92%	95%	95%
Vreemdelingenzaken, bodemzaken	**90%**	**≤ 9 mnd.**	73%	80%	81%	88%
Belastingzaken lokaal, bodemzaken	**90%**	**≤ 9 mnd.**	56%	57%	62%	62%
Rijksbelastingzaken, bodemzaken - norm 1	**90%**	**≤ 18 mnd.**	79%	80%	86%	76%
Rijksbelastingzaken, bodemzaken - norm 2	**70%**	**≤ 1 jaar**	61%	63%	67%	60%
Belastingzaken hoven						
Belastingzaken - norm 1	**90%**	**≤ 18 mnd.**	74%	73%	76%	75%
Belastingzaken - norm 2	**70%**	**≤ 1 jaar**	46%	44%	44%	53%

Bij de Centrale Raad van Beroep (CRvB) en het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) worden de doorlooptijden weergegeven in het gemiddelde aantal weken dat een zaak duurt (zie tabel 18).
De gemiddelde duur van zaken bij het CBb nam in 2014 licht toe, van 68 weken naar 69 weken. Ten opzichte van 2011 was de toename 10 weken.

3 Met reguliere bestuursrechtelijke zaken duiden we de rechtszaken aan op het gebied van het bestuursrecht, die niet het belastingrecht en vreemdelingenrecht betreffen.

In 2014 bedroeg de doorlooptijd bij de CRvB gemiddeld 68 weken, ongeveer gelijk aan 2013. Wel nam de duur van de categorie overige afdoening bodemzaak in 2014 sterk toe.

Tabel 18: Gemiddelde doorlooptijden van procedures bij CBb en CRvB in weken, 2011 t/m 2014

College van Beroep voor het bedrijfsleven	2011	2012	2013	2014	groei 2014
Bodemzaak met (appellabele) uitspraak	83	89	93	93	0%
Overige afdoening bodemzaak	27	35	46	40	-12%
Voorlopige voorziening	8	4	4	5	25%
Totaal CBb	**59**	**63**	**68**	**69**	**2%**

Centrale Raad van Beroep	2011	2012	2013	2014	groei 2014
Bodemzaak met (appellabele) uitspraak	90	76	80	79	0%
Overige afdoening bodemzaak	22	21	19	31	61%
Voorlopige voorziening	8	10	9	9	8%
Totaal CRvB	**76**	**66**	**68**	**68**	**0%**

Tabel 19: Gemiddelde doorlooptijden van procedures bij rechtbanken en hoven in weken, 2011 t/m 2014

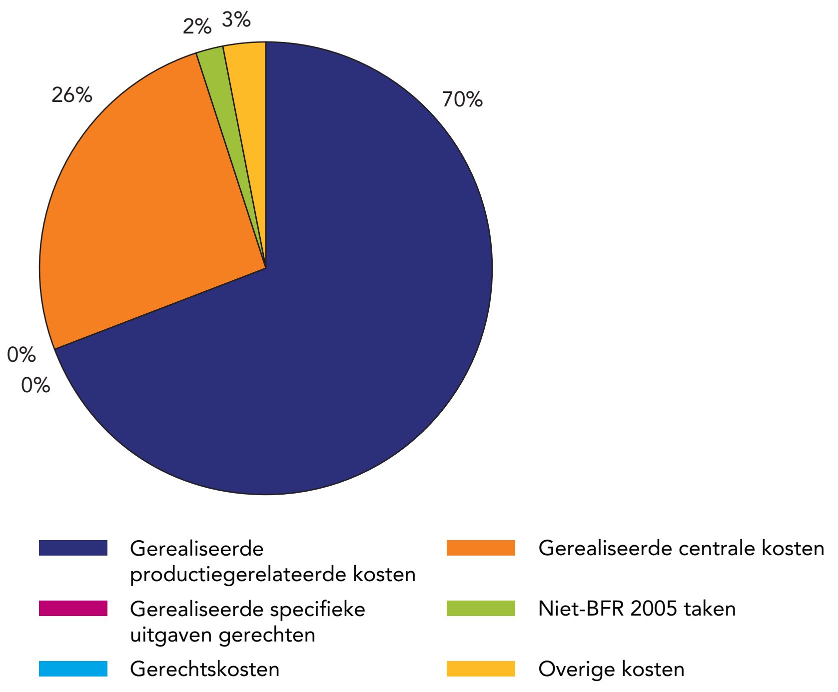
	2011	2012	2013	2014	groei 2014
Rechtbanken, kantonzaken					
Handelszaak verweer met enquete, descente of pleidooi	49	45	45	43	-6%
Handelszaak verweer zonder enq., desc. of pleidooi	17	16	17	17	-2%
Handelszaak zonder verweer (verstek)	2	2	2	2	-3%
Ontbindingsprocedure arbeidsovereenkomst met verweer	8	7	7	8	13%
Overige beschikkingen (handel en huur)	15	14	13	15	10%
Familiezaak	6	7	11	13	16%
Kort geding	5	5	5	6	14%
Strafzaak bij kanton (overtreding + Mulder)			11	14	25%
Rechtbanken, civiele zaken					
Handelszaak met verweer	61	67	72	63	-13%
Handelszaak zonder verweer (verstek)	6	9	8	7	-11%
Verzoekschriftprocedure handel (vooral insolventie)	9	8	8	9	4%
Beëindigde faillissementen	(geen gegevens)		110	113	3%
Scheidingszaak	15	15	15	15	-2%
Beschikking verzoekschriftprocedure kinderrechter	7	8	8	8	5%
Overige familiezaak (bv. adoptie) excl. Bopz	24	26	28	28	0%
Kort geding	6	6	6	6	4%
Rechtbanken, strafrecht gerelateerde zaken					
Strafzaak (meervoudig behandeld=MK)	18	19	17	21	20%
Uitwerken vonnis strafzaak voor hoger beroep (MK)	15	15	16	16	-4%
Strafzaak bij de politierechter	11	9	7	6	-11%
Strafzaak bij de kinderrechter (enkelvoudig)	6	6	6	6	-1%
Rechtbanken, bestuursrechtelijke zaken					
Bodemzaak bestuur regulier	44	37	36	37	2%
Voorlopige voorziening bestuur regulier	6	6	6	6	-2%
Belastingzaak	52	49	46	47	3%
Vreemdelingenzaak	22	19	21	18	-12%
Gerechtshoven					
Handelszaak	61	55	57	53	-7%
Familiezaak	36	32	33	34	3%
Belastingzaak	74	71	62	57	-8%
Strafzaak (MK en EK)	44	43	42	40	-5%
Uitwerken arrest t.b.v. cassatie	22	23	21	20	-5%

13 Kostenspecificatie

Tabel 20: Kostenspecificatie 2014 (bedragen x € 1.000)

Gerealiseerde productiegerelateerde kosten		**691.941**
Gerealiseerde specifieke uitgaven gerechten		**-**
Gerechtskosten		**4.001**
Gerealiseerde centrale kosten		**255.827**
Huisvestingskosten gerechten	115.172	
ICT	71.768	
Opleidingen	10.462	
LDCR	17.892	
Bureau Raad	19.182	
Overig	21.351	
Overige kosten		**28.387**
Megazaken	13.449	
Bijzondere kamers	8.460	
CBb	6.479	
Nief-BFR 2005 taken		**15.102**
Tuchtrecht	4.548	
Commissies van Toezicht	5.109	
Niet wettelijke taken	5.445	

Kostenspecificatie, 2014

Tabel 21: Gerealiseerde productgroepprijs versus afgesproken prijs 2014 (euro)

	Gerealiseerd	Afgesproken	Verschil
Rechtbanken			
Civiel	801,35	801,54	0,18
Bestuur (excl. VK)	2.057,64	2.205,39	147,75
Straf	1.130,45	1.028,23	-102,22
Kanton	151,81	156,31	4,50
Bestuur VK	1.092,21	998,62	-93,59
Belasting	893,27	1.131,08	237,82
Gerechtshoven			
Civiel	4.416,73	3.871,31	-545,42
Straf	1.834,60	1.551,96	-282,64
Belasting	2.582,57	3.649,80	1.067,23
Bijzondere colleges			
Centrale Raad van Beroep	3.854,12	3.450,32	-403,81

Tabel 22: Gerealiseerde minutentarieven 2014

	minutentarief (euro)	
	RA	JO
Rechtbanken		
Civiel	2,11	3,94
Bestuur (excl. VK)	1,68	2,88
Straf	2,52	3,93
Kanton	2,70	4,84
Bestuur VK	2,81	3,65
Belasting	1,78	2,68
Gerechtshoven		
Civiel	2,25	3,15
Straf	2,52	3,55
Belasting	1,50	1,53
Bijzondere colleges		
Centrale Raad van Beroep	3,45	1,71

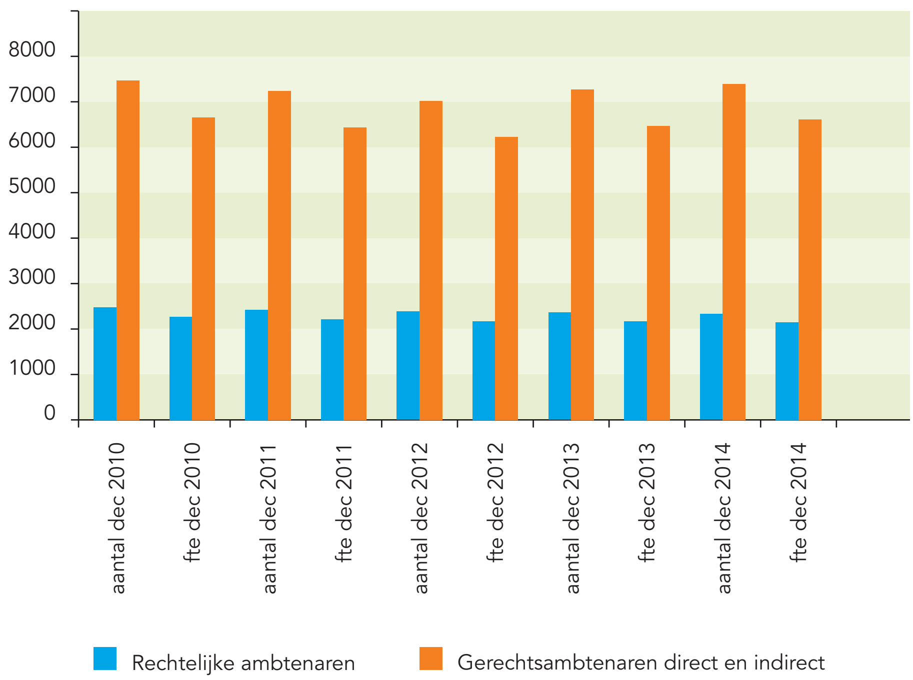
14 Personeel

Tabel 23: Aantal medewerkers en formatie rechtspraak 2010-2014

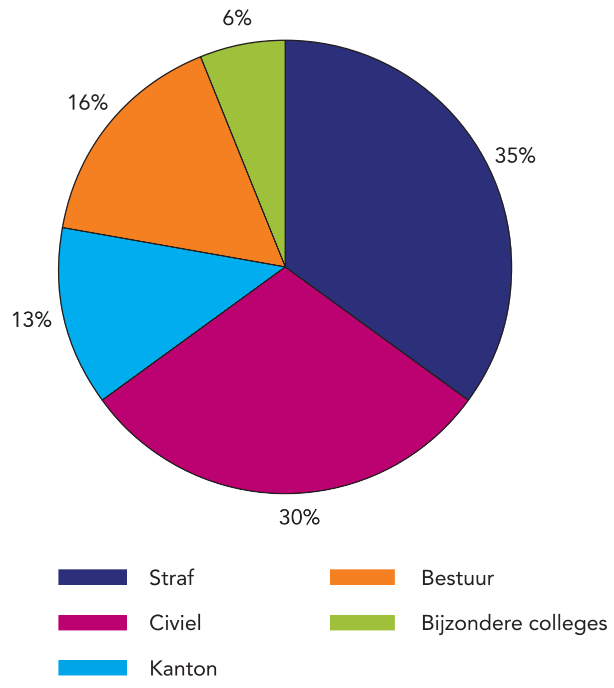
	31-12-10		31-12-11		31-12-12		31-12-13		31-12-14	
	aantal dec 2010	fte dec 2010	aantal dec 2011	fte dec 2011	aantal dec 2012	fte dec 2012	aantal dec 2013	fte dec 2013	aantal dec 2014	fte dec 2014
Rechterlijke ambtenaren	2.502	2.275	2.448	2.230	2.403	2.194	2.378	2.182	2.359	2.170
Gerechtsambtenaren (direct)	5.797	5.138	5.584	4.935	5.500	4.847	5.377	4.747	5.549	4.921
Totaal medewerkers direct	**8.299**	**7.413**	**8.032**	**7.165**	**7.903**	**7.041**	**7.755**	**6.929**	**7.908**	**7.091**
% van totaal	*83%*	*83%*	*83%*	*82%*	*84%*	*83%*	*80%*	*80%*	*81%*	*81%*
Staftaken Gerechten (GA indirect) *	1.650	1.495	1.685	1.531	1.540	1.405	1.910	1.748	1.873	1.716
Gemeenschappelijk Beheer (GA indirect) **	46	41	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal medewerkers indirect	**1.696**	**1.536**	**1.685**	**1.531**	**1.540**	**1.405**	**1.910**	**1.748**	**1.873**	**1.716**
% van totaal	*17%*	*17%*	*17%*	*18%*	*16%*	*17%*	*20%*	*20%*	*19%*	*19%*
Totaal personeel direct & indirect	**9.995**	**8.949**	**9.717**	**8.696**	**9.443**	**8.446**	**9.665**	**8.677**	**9.781**	**8.807**
Rechterlijke ambtenaren	**2.502**	**2.275**	**2.448**	**2.230**	**2.403**	**2.194**	**2.378**	**2.182**	**2.359**	**2.170**
% van totaal	*25%*	*25%*	*25%*	*26%*	*25%*	*26%*	*25%*	*25%*	*24%*	*2.5%*
Gerechtsambtenaren direct en indirect	**7.493**	**6.674**	**7.269**	**6.466**	**7.040**	**6.252**	**7.287**	**6.495**	**7.422**	**6.637**
% van totaal	75%	75%	75%	74%	75%	74%	75%	75%	76%	75%
Totaal personeel direct & indirect	**9.995**	**8.949**	**9.717**	**8.696**	**9.443**	**8.446**	**9.665**	**8.677**	**9.781**	**8.807**

* *85% van de totaal geregistreerde staftaken bij gerechten (t/m 2012; daarna 100%)*
** *70% van de totaal geregistreerde staftaken bij het Gemeenschappelijk Beheer (t/m 2010)*

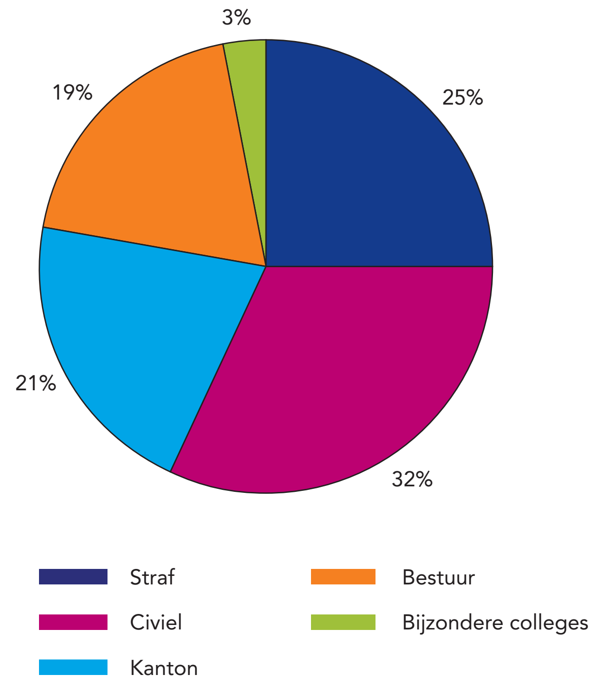
Aantal medewerkers en formatie, 2010-2014

Gemiddelde bezetting (in fte) per rechtsgebied rechters (rechterlijk ambtenaar), 2014

Gemiddelde bezetting (in fte) per rechtsgebied niet-rechters (gerechtsambtenaar), 2014

Tabel 24: Bezetting landelijke diensten 2010-2014

Landelijke diensten (SSR, Spir-it, LDCR)	31-12-10		31-12-11		31-12-12		31-12-13		31-12-14	
	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte
Rechterlijke ambtenaren	nvt	nvt	4	4	4	4	2	2	1	1
Gerechtsambtenaren	453	428	448	425	588	556	611	580	606	577

"Het betreft hier het totale personeelsbestand van de SSR, Spir-it (voorheen ICTRO), dienst Prisma (t/m 2010) en het LDCR (vanaf 2012).

Tabel 25: Man-vrouw verdeling 2010-2014

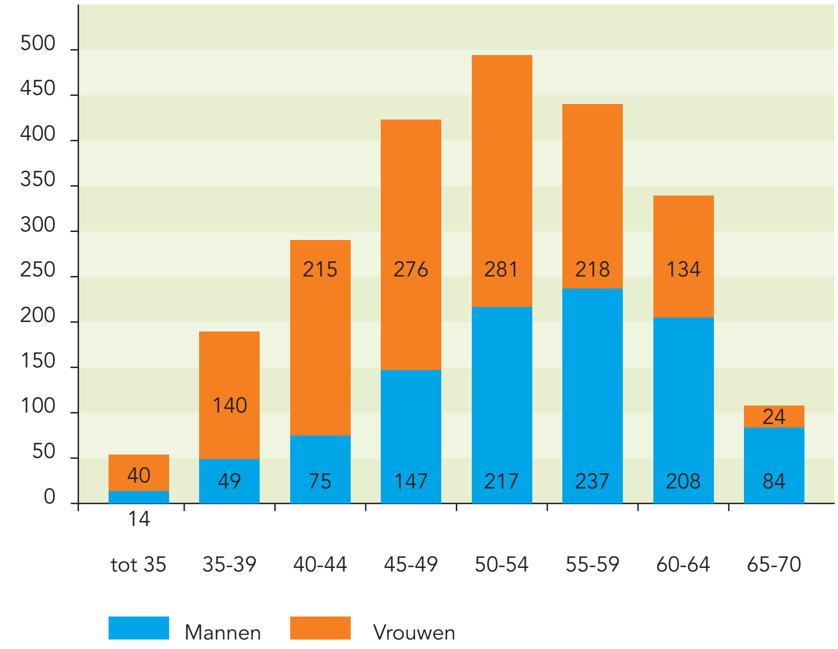
	aantal 31-12-2010			aantal 31-12-2011			aantal 31-12-2012			aantal 31-12-2013			aantal 31-12-2014		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Rechterlijke ambtenaren	1.193	1.309	2.502	1.140	1.308	2.448	1.098	1.305	2.403	1.058	1.320	2.378	1.031	1.328	2.359
	48%	52%	100%	47%	53%	100%	46%	54%	100%	44%	56%	100%	44%	56%	100%
Gerechtsambtenaren (direct)	1.508	4.289	5.797	1.421	4.163	5.584	1.380	4.120	5.500	1.311	4.066	5.377	1.353	4.196	5.549
	26%	74%	100%	25%	75%	100%	25%	75%	100%	24%	76%	100%	24%	76%	100%

Tabel 26: Man-vrouw verdeling in functies als rechterlijk ambtenaar

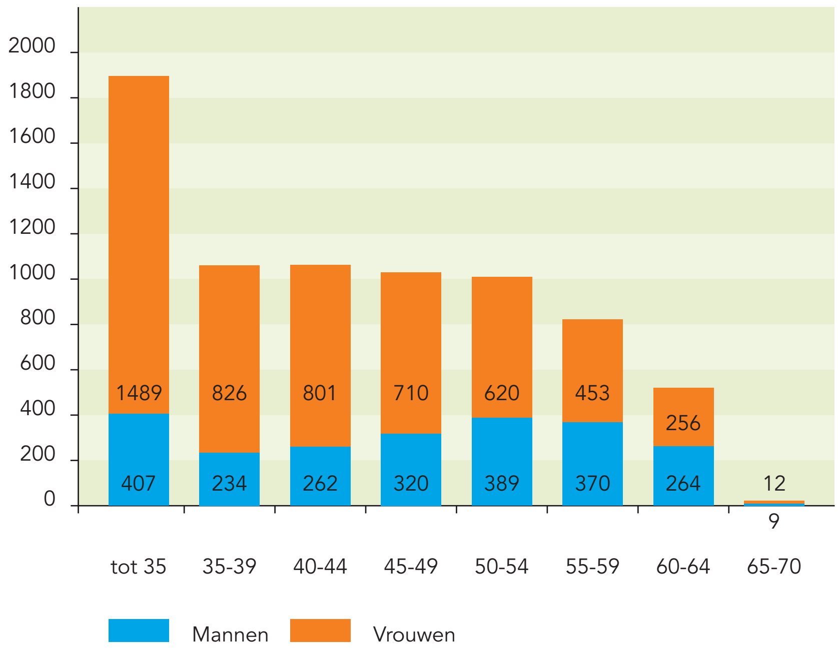
	aantal 31-12-2010			aantal 31-12-2011			aantal 31-12-2012			aantal 31-12-2013			aantal 31-12-2014		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
president (voorzitter van bestuur)	**23**	**3**	**26**	**23**	**3**	**26**	**17**	**2**	**19**	**13**	**4**	**17**	**13**	**4**	**17**
hof / bijzonder college	6	1	7	6	1	7	6	0	6	6	0	6	6	0	6
rechtbank	17	2	19	17	2	19	11	2	13	7	4	11	7	4	11
bestuurders/team-en afdelingsvoorzitters	**577**	**390**	**967**	**455**	**318**	**773**	**313**	**206**	**519**	**104**	**106**	**210**	**106**	**100**	**206**
hof / bijzonder college	155	80	235	84	32	116	65	25	90	30	20	50	32	23	55
rechtbank	422	310	732	371	286	657	248	181	429	74	86	160	74	77	151
raadsheer/senior raadsheer (hof / bijzonder college)	**169**	**137**	**306**	**230**	**188**	**418**	**235**	**188**	**423**	**265**	**207**	**472**	**255**	**214**	**469**
rechter/senior rechter (a) (rechtbank)	**373**	**677**	**1.050**	**397**	**713**	**1.110**	**490**	**819**	**1.309**	**628**	**915**	**1.543**	**625**	**928**	**1.553**
overige rechterlijke ambtenaren	**47**	**96**	**143**	**35**	**79**	**114**	**40**	**73**	**113**	**48**	**88**	**136**	**32**	**82**	**114**
	1.189	**1.303**	**2.492**	**1.140**	**1.301**	**2.441**	**1.095**	**1.288**	**2.383**	**1.058**	**1.320**	**2.378**	**1.031**	**1.328**	**2.359**

Overige rechterlijke ambtenaren betreft rechterlijke ambtenaren in de volgende functies: gerechtsauditeur tevens plaatsvervanger; gerechtsauditeur; rechter in opleiding; voorzitter/lid van de Raad voor de rechtspraak.

Leeftijdsopbouw rechterlijke ambtenaren, december 2014

Leeftijdsopbouw gerechtsambtenaren (direct en indirect), december 2014

Tabel 27: Arbeidsverzuim

	verzuimpercentage 2012			verzuimpercentage 2013			verzuimpercentage 2014		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Rechterlijke ambtenaren en Gerechtsambtenaren *	4,0%	5,3%	4,8%	3,8%	5,2%	4,7%	3,7%	5,1%	4,6%
Landelijke diensten (SSR, LDCR, Spir-it)	3,5%	5,5%	4,1%	4,6%	8,0%	5,7%	4,2%	6,7%	5,0%
Totaal	**4,0%**	**5,3%**	**4,8%**	**3,9%**	**5,3%**	**4,7%**	**3,8%**	**5,2%**	**4,6%**

* *Alle directe en indirecte ambtenaren (incl. Rvdr) m.u.v. parketpolitie*

Tabel 28: Selectie van rechters in opleiding 2014

	Aantal vacatures	Waarvan vervuld
Rechter in opleiding (kandidaten met beperkte ervaring)	37	22
Rechter in opleiding (kandidaten met ruime ervaring)	18	18
Totaal	**55**	**40**

15 Mediation

Tabel 29: Mediations 2006-2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Aantal verwijzingen naar mediation	2.133	3.354	3.708	4.183	4.311	3.067	2.716	3.152	3.010
Aantal gestarte mediations	1.943	3.062	3.317	3.850	3.937	2.740	2.429	2.827	2.642
Aantal afgeronde mediations	1.297	2.495	3.203	3.212	3.605	2.948	2.508	2.580	2.524
Percentage met volledige of gedeeltelijke overeenstemming	61%	57%	59%	58%	57%	56%	54%	56%	59%

Tabel 30: Mediation naar rechtsgebied 2014

	Aantal verwijzingen naar mediation	Aantal gestarte mediations	Aantal afgeronde mediations	Percentage met gehele of gedeeltelijke overeenstemming
Rechtbanken	**2.832**	**2.482**	**2.390**	**60%**
Kantonzaken	116	96	96	52%
Handelszaken	143	123	118	47%
Familiezaken	2.324	2.087	2.049	59%
Bestuurszaken belasting	37	33	18	88%
Bestuurszaken algemeen, incl vk	58	50	58	54%
Overige (incl strafrecht)	329	250	179	74%
Gerechtshoven + CBb+ CRvB	176	158	132	46%
Totaal	**3.008**	**2.640**	**2.522**	**59%**

Na een toename van het aantal verwijzingen naar mediation in 2013 is dat aantal in 2014 weer wat afgenomen, te weten met 4,5%. Vooral in het rechtsgebied Bestuur algemeen is in 2014 sprake van een significante daling in het aantal verwijzingen naar mediation ten opzichte van voorgaande jaren. Ook in de rechtsgebieden Familie, Handel en Kanton is sprake van een daling, al is die in het rechtsgebied Familie slechts 3%. In de categorie Overig (waarin met name Strafzaken geteld worden) is juist een aanzienlijke stijging in het aantal verwijzingen te zien: dit aantal is in het afgelopen jaar meer dan verviervoudigd. Bijna 88% van alle verwijzingen (landelijk) leidde ook daadwerkelijk tot de start van een mediation. Het aantal afgeronde mediations daalde in 2014 met ruim 2% en ligt iets onder het aantal gestarte mediations: een verschil van 118 zaken.

Het percentage van het aantal mediations, dat met volledige of gedeeltelijke overeenstemming werd afgesloten, is met 3% gestegen en ligt nu voor alle rechtsgebieden samen op 59%. In de rechtsgebieden Bestuur Belasting (+ 11%), Handel (+ 5%) en Familie (+3%) was het percentage dat met volledige of gedeeltelijke overeenstemming werd afgesloten hoger dan vorig jaar. In het rechtsgebied Kanton was dit percentage 6% lager en in het rechtsgebied Bestuur Algemeen bleef het percentage gelijk. In de categorie Overig, waarin met name Strafzaken geteld worden, daalde dit percentage van 83% naar 74%. Dit percentage is nog altijd opmerkelijk hoog en de daling is een logisch gevolg van de verdere ‘inburgering’ van mediation in Strafzaken in 2014, waardoor de voorselectie wellicht minder ‘streng’ is geworden.

16 Wraking en klachten

Sinds 2011 worden in het Jaarverslag van de Rechtspraak cijfers over wraking, klachten en disciplinaire maatregelen gepubliceerd.

16.1 Wrakingsverzoeken en gehonoreerde wrakingen

In Nederland heeft iedere burger recht op een onpartijdige rechter. Wie betrokken is in een rechtszaak en goede redenen heeft om te denken dat de rechter een zaak niet onpartijdig kan beoordelen, kan vragen deze rechter te laten vervangen door een andere rechter. We noemen dat een verzoek tot wraking[1].

Vanaf 2007 werd de rechter steeds meer gewraakt, maar vanaf 2012 stopte die trend. In 2014 werden in totaal 619 wrakingsverzoeken ingediend, ongeveer gelijk aan 2013. In 2014 nam het aantal wrakingsverzoeken bij de gerechtshoven af en bij de rechtbanken toe.

In 2014 werd 506 keer bij de rechtbanken een wrakingsverzoek gedaan, 88 keer bij de gerechtshoven en 25 keer bij de CRvB en CBb. Dat het aantal wrakingsverzoeken bij de rechtbanken het hoogst is bevreemdt niet, aangezien daar de meeste rechtszaken worden behandeld.

Tabel 30: Wrakingsverzoeken

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal	**418**	**529**	**587**	**659**	**626**	**619**
rechtbanken	283	388	450	518	479	506
gerechtshoven	85	107	107	121	122	88
CRvB	50	34	30	20	23	24
CBB	0	0	0	0	2	1

De 619 wrakingsverzoeken in 2014 moeten in het licht gezien worden van de afhandeling jaarlijks van circa 1,7 miljoen zaken. Daarvan waren ongeveer negenhonderdduizend rechtszaken op tegenspraak, de groep zaken waarin wrakingsverzoeken voorkomen. Dit betekent dat bij ongeveer 7 op de tienduizend rechtszaken op tegenspraak een wrakingsverzoek werd gedaan. Waarbij aangetekend dat soms meer wrakingsverzoeken per zaak kunnen voorkomen.
Als de wrakingskamer vindt dat een rechter terecht wordt gewraakt, kan dat twee dingen betekenen: de rechter is in de betreffende zaak partijdig, of er is een schijn van partijdigheid. Ook de schijn van partijdigheid moet worden voorkomen. Daarom wordt ook bij schijn van partijdigheid een rechter van de zaak gehaald. Dat zegt overigens niets over zijn functioneren in andere zaken. Hij kan dus gewoon andere zaken gaan behandelen.
Slechts een gering deel van de wrakingsverzoeken is daadwerkelijk gehonoreerd: in 2014 waren dat er 40, zoals in onderstaande tabel is te zien. In de periode 2011 t/m 2014 werd jaarlijks ongeveer 6% van de wrakingsverzoeken gehonoreerd.

Tabel 31: Gehonoreerde wrakingsverzoeken

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal	**15**	**21**	**36**	**42**	**21**	**40**
rechtbanken	15	16	33	38	12	20
gerechtshoven	0	5	3	4	8	20
CRvB en CBB	0	0	0	0	1	0

1 Achtergronden van het wrakingsinstrument en het gebruik ervan staan beschreven op Rechtspraak.nl onder de titel themadossiers onder het tabblad 'Recht in Nederland'.

16.2 Klachten

Elk gerecht heeft een klachtenregeling. Klachten kunnen worden ingediend over een gedraging - een handelen maar ook niet handelen - van een medewerker van dat gerecht of over de bedrijfsvoering van het gerecht. Over de inhoud van een uitspraak van een rechter of een beslissing van een rechter tijdens de behandeling van de zaak, kan niet worden geklaagd. Daar kan alleen een hogere rechter over oordelen. De klachtenprocedure zou anders een verkapt rechtsmiddel worden en daar is de klachtenprocedure niet voor bedoeld.

In 2014 zijn 2.070 klachten ingediend bij de gerechten. In 2013 en 2012 werden 1.794 respectievelijk 1.398 klachten ingediend. Het aantal in 2014 ingediende klachten is dan ook gestegen ten aanzien van het aantal in 2013 klachten. Ten opzichte van 2013 is het aantal ingediende klachten toegenomen met 274, zijnde 15%.

De klachten betreffen zowel rechters als medewerkers van de gerechten. Bij rechters gaat het bijvoorbeeld over de inhoud van een uitspraak, de wijze waarop een zaak of een klager op de zitting door de rechter is bejegend (niet luisteren, vooringenomenheid/partijdigheid van de rechter, niet voorbereid zijn, communicatie van rechter met (slechts) één van de partijen, twijfels over integriteit). Bij medewerkers zien de klachten bijvoorbeeld op het gebruik van onjuiste naam- of adresgegevens, het niet (tijdig) reageren op verzoeken om informatie of op hoogte stellen van uitstel van een uitspraak, de bejegening door bode, receptioniste/ medewerker informatie-balie of griffiemedewerker. Ook zijn klachten ingediend met betrekking tot de tijdsduur van de procedure, de lange wachttijd voor aanvang van de zitting, te late verzending van de uitspraak, (herhaaldelijk) uitstellen van zitting, het te laat verzenden van een uitspraak en het niet ontvangen van een uitnodiging voor de zitting.

Van de 1.969 in 2014 afgehandelde klachten is ruim meer dan de helft niet in behandeling genomen. Dat aandeel is in het afgelopen jaar toegenomen (in 2013 52% en in 2014 56%). Van de wel inhoudelijk behandelde klachten is 48 procent (412 klachten) gegrond verklaard. Dat is relatief gelijk aan 2013 en wel 21% van het totale aantal afgehandelde klachten Ten opzichte van 2013 zijn de afhandelingen door schikking of intrekking en de inhoudelijke behandelingen die leidden tot geen oordeel licht toegenomen.

Zowel gegrond als ongegrond verklaarde klachten hebben bij de gerechten geleid tot het nemen van verbetermaatregelen, zoals het bespreken van de klachten met de betrokken medewerkers om dergelijke situaties in de toekomst te voorkomen en het aanpassen van de werkorganisatie (uitbreiding griffies, herziening trainings-en scholingsprogramma voor bodes).

Per 1 januari 2015 zullen acht gerechten beschikken over een klachtadviescommissie (Klac) met een externe voorzitter. Vijf gerechten werken met een Klac zonder externe voorzitter. Twee gerechten zijn bezig met het oprichten van een Klac. De CBb en CRvB zullen (vooralsnog) geen klachtadviescommissie instellen. Een reden voor het werken met een interne voorzitter is gelegen in het feit dat de Centrale OndernemingsRaad (COR) geen instemming heeft gegeven aan een wijziging van de modelklachtregeling, houdende het voorstel om landelijk te gaan werken met een externe voorzitter. Gelet op het relatief kleine aantal klachten hebben het CBb en de CRvB nog geen Klac ingesteld.

In 2015 vindt er een evaluatie plaats. Aan de hand van de uitkomsten daarvan zal worden bezien of een aanpassing van de modelklachtregeling op landelijk niveau op het gebied van een externe voorzitter van de Klac en het in stellen van een Klac wenselijk is en of op de benodigde instemming van de COR kan worden gerekend.

Tabel 32: In 2014 ingediende klachten naar onderwerp

Onderwerp	aantal	%
Bejegening	211	10%
Rechterlijke beslissingen	666	32%
Tijdsduur procedures	343	16,5%
Administratieve fouten	341	16,5%
Overige	509	25%
Totaal	**2.070**	**100%**

Tabel 33: In 2014 afgehandelde klachten naar soort afdoening

Soort afdoening	aantal	%	%
Niet inhoudelijk behandeld	**1.106**	**56%**	**100%**
Niet bevoegd (ex art. 2 Klachtenregeling)	280	14%	25%
Niet-ontvankelijk (ex art. 2 Klachtenregeling)	448	23%	41%
Niet-ontvankelijk (overig)	109	5,5%	10%
Buiten behandeling gelaten (ex art. 7 Klachtenregeling)	94	4,5%	9%
Schikking of intrekking	175	9%	15%
Inhoudelijk behandeld	**863**	**44%**	**100%**
Ongegrond	370	19%	43%
Gegrond	412	21%	48%
Geen oordeel	81	4%	9%
Totaal	**1.969**	**100%**	**100%**

17 Klantwaardering

Een grote meerderheid van de klanten van de gerechten is tevreden over het functioneren van de Rechtspraak. Dat blijkt uit het Klantwaarderingsonderzoek 2014 (KWO) dat van september tot december 2014 is gehouden bij alle gerechten. De ondervraagden zijn vooral tevreden over het functioneren van de rechters. Minder tevreden zijn ze over de doorlooptijden en de digitale voorzieningen van de Rechtspraak. Het programma KEI en de Agenda van de Rechtspraak 2015-2018 hebben tot doel de doorlooptijden verder te verkorten en de digitale voorzieningen van de Rechtspraak te vernieuwen.

Tabel 34: Klantwaardering professionals*

	(Zeer) ontevreden (%)	Neutraal (%)	(Zeer) tevreden (%)	Weet niet/ n.v.t (%)
Algemene waardering	**10**	**20**	**70**	**0**
Digitale voorzieningen	**13**	**43**	**44**	**7**
• Voorzieningen procederen internet	31	41	28	51
• Informatievoorziening Rechtspraak.nl	7	30	63	16
• E-mail bereikbaarheid	32	26	42	33
Administratieve contacten	**5**	**27**	**68**	**1**
• Correspondentie post/fax	9	20	71	6
• Telefonische bereikbaarheid	9	20	71	7
• Informatie ontvangen over zaak	8	20	72	2
• Nakomen afspraken	7	22	71	9
• Flexibiliteit maken afspraken	14	30	55	14
Ontvangst bij aankomst gerechtsgebouw	**1**	**18**	**82**	**2**
• Entree, ruimte en bewegwijzering	5	16	79	2
• Bejegening bij aankomst	1	10	89	2
• Openingstijden	2	22	76	7
Ontvangst voor aanvang zitting	**10**	**42**	**48**	**2**
• Zitting op tijd	19	27	54	2
• Faciliteiten tijdens wachten	12	25	63	3
• Privacy ruimtes	23	31	45	12
Rechterlijk functioneren	**3**	**17**	**79**	**2**
• Voorbereiding	5	13	82	2
• Luisteren naar standpunten	6	12	82	2
• Ruimte bieden verhaal	6	12	83	2
• Inleven in situatie	8	20	72	3
• Omgang met rechtzoekende	5	16	79	3
• Omgang met professional	4	14	81	2
• Deskundigheid	5	14	81	2
• Onpartijdigheid	5	17	79	2
Doorlooptijd	**22**	**37**	**42**	**2**
• Totale duur procedure	30	29	41	4
• Termijn aanbrengen zaak - eerste zittingsdag	25	28	47	4
• Termijn zittingsdag tot uitspraak	22	25	53	5

Uitspraak	**9**	**24**	**67**	**5**
• De motivering van de belissing	12	20	68	5
• De begrijpelijkheid van de beslissing	8	20	73	5
• De rechtseenheid van beslissingen	10	28	61	16

* De antwoordcategorie weet niet/n.v.t. is gepercenteerd over de totale respons van de desbetreffende vraag. De antwoordcategorieën (zeer) vreden, neutraal en (zeer) ontevreden zijn gepercenteerd over de totale respons minus de antwoordcategorie weet niet/n.v.t.. De percentages in de kolommen (zeer) tevreden, neutraal en (zeer) ontevreden tellen door afrondingsverschillen niet altijd op tot 100 procent.

Tabel 35: Klantwaardering rechtzoekenden

	(Zeer) ontevreden (%)	Neutraal (%)	(Zeer) tevreden (%)	Weet niet/ n.v.t (%)
Algemene waardering	**5**	**12**	**84**	**0**
Ontvangst	**0**	**24**	**76**	**0**
• Entree, ruimte, bewegwijzering	5	7	88	1
• Bejegening bij aankomst	2	4	94	0
• Zitting op tijd	16	13	71	0
• Faciliteiten tijdens wachten	8	16	76	2
• Privacy ruimtes	20	19	62	15
• Openingstijden	2	10	89	21
Rechterlijk functioneren	**2**	**9**	**89**	**0**
• Ruimte bieden verhaal	4	6	90	1
• Begrijpelijkheid wat besproken is	3	8	89	0
• Luisteren naar standpunten	3	6	91	2
• Omgang met rechtzoekende	2	6	92	1
• Deskundigheid	2	10	88	5
• Inleven in situatie	5	15	80	2
• Omgang met professionals	2	8	91	20
• Onpartijdigheid	4	13	82	6
• Voorbereiding	5	9	85	3
Uitspraak	**4**	**19**	**77**	**4**
• Motivering beslissing	7	12	80	5
• Begrijpelijkheid beslissing	5	11	84	4
Doorlooptijd	**26**	**19**	**54**	**2**
Bereikbaarheid/ informatieverstrekking	**2**	**19**	**79**	**1**
• Informatie ontvangen over zaak	7	8	85	16
• Informatievoorziening rechtspraak.nl	4	11	84	68
• Telefonische bereikbaarheid	5	10	85	68
• E-mail bereikbaarheid	13	14	73	81
• Uitleg verder verloop na zitting	3	7	89	4
• Informatie vooraf over gang van zaken zitting	10	14	76	11

* De antwoordcategorie weet niet/n.v.t. is gepercenteerd over de totale respons van de desbetreffende vraag. De antwoordcategorieën (zeer) tevreden, neutraal en (zeer) ontevreden zijn gepercenteerd over de totale respons minus de antwoordcategorie weet niet/n.v.t..
De percentages in de kolommen (zeer) tevreden, neutraal en (zeer) ontevreden tellen door afrondingsverschillen niet altijd op tot 100 procent.

5

Financiën

Jaarrekening 2014
Rechtspraak

Geconsolideerde balans per 31 december 2014 (na resultaatbestemming)

			31-12-2014		31-12-2013
		(x € 1.000)	(x € 1.000)	(x € 1.000)	(x € 1.000)
	Activa				
	Vaste activa				
[1]	**Materiële vaste activa**				
	Grond en gebouwen	17.331		17.488	
	Installaties en inventarissen	46.013		48.337	
	Overige materiële vaste activa	21.572		17.545	
			84.916		83.370
	Financiële vaste activa				
[2]	Vordering Ministerie van Veiligheid en Justitie inzake vakantiegelden		21.059		21.059
	Vlottende activa				
	Vorderingen				
	Overige vorderingen	2.127		8.556	
[3]	Overlopende activa	12.521		13.659	
			14.648		22.215
[4]	**Liquide middelen**		174.080		173.782
	Totaal activa		**294.703**		**300.426**
	Passiva				
[5]	**Eigen vermogen**		23.483		28.632
[6]	**Egalisatierekening**		57.844		52.095
[7]	**Voorzieningen**		35.454		35.153
	Langlopende schulden				
[8]	Leningen bij het Ministerie van Financiën	70.795		68.441	
	Overige langlopende schulden	1.306		1.617	
[9]	Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie	1.593		1.905	
			73.694		71.963
	Kortlopende schulden				
	Crediteuren	16.178		28.826	
[10]	Overlopende passiva	88.051		83.757	
			104.228		112.583
	Totaal passiva		**294.703**		**300.426**

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2014

		Realisatie 2014 (x € 1.000)	Begroot2014 (x € 1.000)	Realisatie 2013 (x € 1.000)
	Opbrengsten			
[11A]	Bijdrage kerndepartement Ministerie van Veiligheid en Justitie	988.448	986.699	980.222
[11B]	Overige bijdrage van Ministerie van Veiligheid en Justitie	31.508	37.000	37.338
[12]	Overige bedrijfsopbrengsten	8.264	8.700	8.700
[13]	Bijdrage meer/minder werk	-5.749	10.000	-1.390
	Totaal opbrengsten	**1.022.471**	**1.042.399**	**1.024.870**
	Kosten			
[14]	Personele kosten	769.552	768.335	755.064
[15]	Materiële kosten	229.615	267.422	262.803
[16]	Afschrijvingen materiële vaste activa	22.451	21.058	21.413
[17]	Rentekosten	2.001	1.931	2.093
[18]	Gerechtskosten	4.001	3.653	4.088
	Totaal kosten	**1.027.620**	**1.062.399**	**1.045.461**
	Resultaat	**-5.149**	**-20.000**	**-20.591**

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2014

		2014		2013
	(x € 1.000)	(x € 1.000)	(x € 1.000)	(x € 1.000)
Beginsaldo liquide middelen		**173.782**		**206.023**
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Resultaat	-5.149		-20.591	
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen op materiële vaste activa	23.256		22.193	
Mutatie voorzieningen	301		2.916	
Vrijval vooruitontvangen bedragen OM	-560		-1.134	
Verandering in werkkapitaal				
Mutatie financiële vaste activa en vorderingen	7.567		1.715	
Mutatie kortlopende schulden (excl. kortlopend deel leningen en vooruitontvangen bedragen OM)	-10.912		-5.080	
Mutatie egalisatierekening	5.749		-6.110	
Kasstroom uit operationele activiteiten		**20.252**		**-6.091**
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen materiële vaste activa	-25.294		-29.301	
Desinvesteringen materiële vaste activa	492		334	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		**-24.802**		**-28.967**
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Aflossingen leningen	-22.660		-23.354	
Aangegane leningen	27.655		26.779	
Mutatie overige langlopende leningen	-312		-632	
Toename vooruitontvangen bedragen OM	165		24	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		**4.848**		**2.817**
Eindsaldo liquide middelen		**174.080**		**173.782**

Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening

Algemene toelichting

Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de Rechtspraak opgenomen samen met haar publiekrechtelijke entiteiten waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft. Onderlinge transacties, vorderingen en schulden tussen de entiteiten worden geëlimineerd. De waarderingsgrondslagen van alle in de consolidatie betrokken entiteiten zijn gelijk. De entiteiten zijn voor 100% opgenomen in de consolidatie. De in de consolidatie betrokken organen zijn:

Rechtbanken:	Vestigingsplaats
Rechtbank Amsterdam	Amsterdam
Rechtbank Den Haag	Den Haag
Rechtbank Gelderland	Arnhem
Rechtbank Limburg	Maastricht
Rechtbank Midden-Nederland	Utrecht
Rechtbank Noord-Holland	Haarlem
Rechtbank Noord-Nederland	Groningen
Rechtbank Oost-Brabant	's-Hertogenbosch
Rechtbank Overijssel	Zwolle
Rechtbank Rotterdam	Rotterdam
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Breda

Gerechtshoven:	
Gerechtshof Amsterdam	Amsterdam
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Arnhem
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch
Gerechtshof Den Haag	Den Haag

Bijzondere colleges:	
Centrale Raad van Beroep	Utrecht
College van Beroep voor het bedrijfsleven	Den Haag

Overige entiteiten:	
Bureau Raad voor de rechtspraak	Den Haag
spir-it	Utrecht
Studiecentrum Rechtspleging (SSR)	Utrecht
Landelijk Dienstencentrum voor de Rechtspraak (LDCR)	Utrecht

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De indirecte methode houdt in dat het gerapporteerde resultaat wordt aangepast voor:

– posten van de winst-en-verliesrekening die geen invloed hebben op ontvangsten en uitgaven in dezelfde periode;

- mutaties in voorzieningen, overlopende posten, handelsdebiteuren en handelscrediteuren. Overigens worden mutaties in investeringscrediteuren hier niet in meegenomen, want de kasstromen uit hoofde van investeringen in materiële vaste activa worden afzonderlijk onder de investeringskasstroom gepresenteerd;
- posten van de winst-en-verliesrekening waarvan de ontvangsten en uitgaven niet worden beschouw als behorend tot de operationele activiteiten.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit kasgelden en de rekening-courant met het Ministerie van Financiën.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van de Rechtspraak zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening 2014 is door leden van de Raad opgemaakt en vastgesteld op 8 april 2015.

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Voor enkele grondslagen wordt afgeweken van deze wettelijke bepalingen en richtlijnen. Deze afwijkingen kunnen worden onderverdeeld in twee soorten. De eerste soort afwijkingen is gebaseerd op specifieke wet- en regelgeving voor de rijksoverheid en de Rechtspraak. Dit betreft de volgende wet- en regelgeving met bijbehorende afwijkingen:
- het eigen vermogen is anders gepresenteerd in aansluiting op het Besluit Financiering Rechtspraak 2005 (BFR 2005);
- de jaarrekening bevat de post egalisatierekening in aansluiting op het BFR 2005;
- de opbrengstverantwoording is in aansluiting op BFR 2005;
- geen opname van voorzieningen in het kader van jubileumuitkeringen en arbeidsongeschiktheid in aansluiting op de Regeling Baten-lastendiensten 2007.

De tweede soort afwijkingen is tijdens het besluitvormingsproces van het Besluit Financiering Rechtspraak 2005 tot stand gekomen en vastgelegd in het Handboek Financiële Bedrijfsvoering Rechtspraak:
- het niet op de balans opnemen van een reservering voor de verplichting in het kader van vakantiedagen; deze worden in de toelichting als niet uit de balans blijkende verplichting opgenomen;
- aangekochte software met een jaarlijkse betaalplicht is niet geactiveerd;
- het jaarverslag Rechtspraak aan de Minister, zoals benoemd in de Wet op de rechterlijke organisatie, is vormgegeven middels een geconsolideerde jaarrekening Rechtspraak, zonder enkelvoudige jaarrekening concernbedrijf Rechtspraak.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Materiële vaste activa
Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Afschrijvingen op materiële vaste activa worden berekend volgens een vast percentage van de verkrijgingsprijs op basis van de geschatte toekomstige gebruiksduur van de betreffende materiële vaste activa. Afschrijvingen vinden plaats tot restwaarde. Voor zover niet anders is vermeld, is de restwaarde op nihil gesteld. Op materiële vaste activa in bestelling wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht.

Het groot onderhoud van materiële vaste activa wordt, voor zover voor rekening van de Rechtspraak, als kosten ten laste van het resultaat gebracht.

Financiële vaste activa
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening wegens vermoedelijke oninbaarheid.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa
De Rechtspraak beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld.

Kortlopende schulden en vorderingen
Kortlopende schulden en vorderingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde inclusief de transactiekosten. Na eerste verwerking wordt gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de kortlopende schulden en vorderingen.

Liquide middelen
Liquide middelen bestaan uit kasgelden en een rekening-courant met het Ministerie van Financiën en worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen, zijnde de nominale waarde van de verwachte uitgaven die noodzakelijk zijn, tenzij anders vermeld.

De (B)WW-voorziening wordt gewaardeerd tegen contante waarde. De hierbij gehanteerde disconteringsfactor is afgeleid van het rentepercentage van staatsleningen met een looptijd van 10 jaar.

Langlopende schulden
Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de ontvangen bijdragen en de kosten en andere lasten over het jaar.

Opbrengstverantwoording

De ontvangen bijdragen in het kader van de productie wordt verantwoord in het verslagjaar waar de productie wordt gerealiseerd. Overige bijdragen worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen
Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenregeling

De werknemers van de Rechtspraak vallen onder de pensioenregeling van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. De Rechtspraak heeft de pensioenregeling verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. De Rechtspraak heeft voor deze pensioenregeling geen andere wettelijke of feitelijke verplichting indien een tekort zich voordoet bij het ABP. Wanneer echter de premiebetaling niet meer kostendekkend is, kan dit bij de Rechtspraak leiden tot ofwel een aanpassing van de premie dan wel een versobering van de pensioenregeling.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

De afschrijvingen op de materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikname afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de verkrijgingsprijs en vinden plaats volgens de lineaire methode.

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Rentelasten

Rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt en toegerekend aan het jaar waarover zij verschuldigd zijn.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Activa

[1] Materiële vaste activa

	Grond en gebouwen	Installaties en inventarissen	Overige	Totaal
				Bedragen x €1.000
Aanschafwaarde begin periode	35.101	168.002	101.539	304.642
Cumulatieve afschrijvingen	-17.613	-119.665	-83.994	-221.272
Boekwaarde 31 december 2013	**17.488**	**48.337**	**17.545**	**83.370**
Mutaties gedurende periode				
Investeringen	3.404	8.541	13.348	25.294
Desinvesteringen	-957	-1.207	-581	-2.746
Afschrijvingen	-3.332	-10.754	-9.204	-23.291
Duurzame waardeverminderingen	-	13	22	34
Afschrijvingen desinvesteringen	728	1.083	442	2.254
Totaal mutaties	*-157*	*-2.324*	*4.027*	*1.546*
Aanschafwaarde einde periode	37.548	175.336	114.306	327.190
Cumulatieve afschrijvingen	-20.217	-129.323	-92.734	-242.274
Boekwaarde 31 december 2014	**17.331**	**46.013**	**21.572**	**84.916**

De overige materiële vaste activa betreffen voornamelijk hardware en software. Zelfontwikkelde software is niet geactiveerd; alleen van derden gekochte software is geactiveerd voor zover geen sprake is van een jaarlijkse betaalplicht. Kunst is niet geactiveerd onder de materiële vaste activa maar is als niet in de balans opgenomen activa verantwoord.

De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn in onderstaande tabel opgenomen:

		Afschrijvingspercentage
Grond en gebouwen	**Verbouwingen**	**10%**
Installaties en inventarissen	Installaties	10%
	Meubilair	10-20%
	Kantoormachines	20%
	Stoffering	12,5%
	Audiovisuele middelen	12,5%
	Overige	20%
Overige materiële vaste activa	Hardware	33,33%
	Software	33,33%
	Overig (geen ICT-activa)	20%

Eigendom

Van een deel van de materiële vaste activa is de Rechtspraak wel economisch eigenaar maar geen juridisch eigenaar. Het betreft hier voornamelijk verbouwingen en bedrijfsinstallaties die zijn geplaatst in panden waarin de gerechten zijn gehuisvest. De verbouwingen zijn opgenomen onder de categorie grond en gebouwen, de bedrijfsinstallaties zijn opgenomen in de categorie installaties en inventarissen.

Financiële vaste activa

[2] Vordering Ministerie van Veiligheid en Justitie inzake vakantiegelden

Bedragen x €1.000	31-12-2014	31-12-2013
Vordering inzake vakantiegelden	21.059	21.059

De vordering op het Ministerie van Veiligheid en Justitie inzake de financiering van de te betalen vakantiegelden is ontstaan bij het inwerking treden van het baten-lastenstelsel per 1 januari 2005. Met het Ministerie van Veiligheid en Justitie is geen aflossingsschema overeengekomen, wel zijn er afspraken gemaakt over voorwaardelijke aflossingen. Er wordt door de Rechtspraak geen rente berekend. Elk jaar wordt het saldo van de resterende vordering door het Ministerie van Veiligheid en Justitie bevestigd.

Vlottende activa

Vorderingen

Alle overige vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd korter dan een jaar. De reële waarde van de vorderingen benadert de boekwaarde ervan. Voorzieningen voor oninbaarheid zijn niet getroffen.

[3] Overlopende activa

Bedragen x €1.000	31-12-2014	31-12-2013
Nog te ontvangen bedragen en overige overlopende activa	8.032	9.057
Vooruitbetaalde bedragen	4.489	4.602
Totaal	**12.521**	**13.659**

[4] Liquide Middelen

De liquide middelen staan vrij ter beschikking van de Rechtspraak en bedragen per jaareinde totaal 174.080 miljoen euro. Het saldo bestaat hoofdzakelijk uit een rekening-courant met het Ministerie van Financiën en een zeer klein deel (enkele duizenden euro's) betreft kasgelden.

Passiva

[5] Eigen vermogen

Het verloop van de exploitatiereserve is als volgt:

Bedragen x €1.000	2014	2013
Stand 1 januari	**28.632**	**48.707**
Correctie voorgaand jaar	-	516
Bestemming resultaat	-5.149	-20.591
Stand 31 december	**23.482**	**28.632**

[6] Egalisatierekening

Het verloop van de egalisatierekening is als volgt:

Bedragen x €1.000	2014	2013
Stand 1 januari	**52.095**	**58.205**
Vrijval egalisatierekening	-	-7.500
Opbrengst/bijdrage meer/minderwerk	5.749	1.390
Stand 31 december	**57.844**	**52.095**

Op basis van de met de minister van Veiligheid en Justitie gemaakte afspraken over de te realiseren en gefinancierde productie heeft de Rechtspraak minderwerk voor een bedrag van 16,8 miljoen euro gerealiseerd. De minister heeft het beroep op de hardheidsclausule met betrekking tot vreemdelingenzaken (11,1 miljoen euro) gehonoreerd waardoor uiteindelijk een bedrag van 5,7 miljoen euro aan de egalisatierekening wordt toegevoegd.

[7] Voorzieningen

De balanspost voorzieningen betreft de volgende voorzieningen:

Bedragen x €1.000	31-12-2014	31-12-2013
Voorziening nieuwbouw	19.800	18.900
Voorziening BWW & WW-gelden	10.574	11.370
Reorganisatievoorziening	4.180	4.375
FPU-voorziening	-	8
Voorziening claims	900	500
Totaal	**35.454**	**35.153**

Voorziening nieuwbouw

De voorziening nieuwbouw verloopt als volgt:

Bedragen x €1.000	2014	2013
Stand per 1 januari	**18.900**	**7.600**
Onttrekkingen	-	-
Vrijval	-	-
Dotaties	900	11.300
Stand per 31 december	**19.800**	**18.900**

Deze voorziening is gevormd in 2012 voor de financiële gevolgen van een nieuwbouwproject. In 2013 is besloten de nieuwbouw eerder te voltooien dan de geplande einddatum. Hierdoor ontstaat ten aanzien van de huidige panden een hoger boekwaardeverlies en zijn de afkoopregelingen met betrekking tot lopende contracten hoger. In 2014 zijn verdere stappen ondernomen. Deze hebben niet geleid tot een wijziging van de inschatting waardoor de voorziening in 2014 inhoudelijk de huidige marktomstandigheden wat een dotatie tot gevolg had. De voorziening is volledig langlopend.

Voorziening BWW & WW-gelden

De voorziening BWW & WW verloopt als volgt:

Bedragen x €1.000	2014	2013
Stand per 1 januari	**11.370**	**7.924**
Onttrekkingen	-3.784	-2.970
Vrijval	-2.054	-770
Dotaties	5.042	7.186
Stand per 31 december	**10.574**	**11.370**

De toekomstige verplichtingen uit hoofde van bovenwettelijke werkloosheidsuitkering en de werkloosheidsuitkeringen zijn in deze voorziening opgenomen in aansluiting op de wettelijke regeling hieromtrent. De voorziening is opgenomen tegen contante waarde en in de voorziening is rekening gehouden met de geschatte einddatum van de uitkering. Van de voorziening is een bedrag van 6,893 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Reorganisatievoorziening

De reorganisatievoorziening verloopt als volgt:

Bedragen x €1.000	2014	2013
Stand per 1 januari	**4.375**	**10.618**
Onttrekkingen	-1.897	-3.195
Vrijval	-681	-4.086
Dotaties	2.383	1.038
Stand per 31 december	**4.180**	**4.375**

De reorganisatievoorziening is gevormd ter dekking van de kosten van reorganisaties binnen de Rechtspraak. In de voorziening zijn onder meer de kosten opgenomen voor loondoorbetaling, begeleidingskosten en juridische kosten. Van de voorziening is een bedrag van 1,422 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

FPU-voorziening

De FPU-voorziening is in het verleden getroffen vanwege de verplichtingen die bij gerechten zijn ontstaan als gevolg van de aanvullingen FPU die zijn toegekend aan werknemers van de Rechtspraak die gebruik (gaan) maken van de zogenaamde Remkes-regeling. In 2014 is de voorziening geheel onttrokken aangezien deze regeling in 2013 is beëindigd.

Voorziening claims

De stand per 1 januari betrof diverse claims welke deels zijn vrijgevallen en op onderdelen zijn aangepast. De voorziening per 31 december bestaat uit diverse claims die op basis van een beste schatting zijn opgenomen.

Langlopende schulden

[8] Leningen bij het Ministerie van Financiën

Bedragen x € 1.000	2014	2013
Stand per 1 januari lang en kort	**89.799**	**86.373**
Aflossing gedurende het jaar	-22.661	-23.354
Leningen aangegaan	27.655	26.780
Stand lang en kort 31 december	*94.793*	*89.799*
Kortlopend deel volgend boekjaar	-23.998	-21.358
Stand per 31 december lang	**70.795**	**68.441**

De leningen zijn aangegaan ter financiering van de materiële vaste activa. De rente inzake de leningen varieert, afhankelijk van de looptijd van de lening, tussen 0% en 4,51%.

Specificatie langlopend deel van de leningen	Bedragen x € 1.000
Deel van de lening dat afgelost wordt in 2016;	19.815
Deel van de lening die afgelost worden in 2017-2020;	43.223
Deel van de lening dat afgelost wordt na 2020.	7.757
Totaal	**70.795**

[9] Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie

De gemeenschappelijke materiële vaste activa met het Openbaar Ministerie zijn veelal geactiveerd op de balans van de Rechtspraak, omdat die doorgaans de grootste gebruiker is.

Bedragen x € 1.000	2014	2013
Stand per 1 januari lang en kort	**2.512**	**3.622**
Vrijval gedurende het jaar	-560	-1.134
Schulden aangegaan	165	24
Stand lang en kort 31 december	*2.117*	*2.512*
Kortlopend deel volgend boekjaar	-524	-607
Stand per 31 december lang	**1.593**	**1.905**

Specificatie langlopend deel vooruitontvangen bedragen OM	Bedragen x € 1.000
Deel van vooruitontvangen bedragen OM dat vrijvalt in 2016;	478
Deel van vooruitontvangen bedragen OM dat vrijvalt in 2017-2020;	1.041
Deel van vooruitontvangen bedragen OM dat vrijvalt na 2020.	74
Totaal	**1.593**

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een resterende looptijd van korter dan een jaar. De reële waarde van de kortlopende schulden benadert de boekwaarde vanwege het kortlopend karakter ervan.

[10] Overlopende passiva

Bedragen x €1.000	31-12-2014	31-12-2013
Nog te betalen bedragen		
- Reservering vakantiegelden	26.474	26.057
- Eindejaaruitkering incl. sociale lasten	4.260	4.085
- Rentekosten	86	99
- Overig	29.411	31.354
Vooruitontvangen bedragen	3.298	197
Lening Ministerie van Financiën (kortlopend deel < 1 jaar)	23.998	21.358
Vrijval vooruitontvangen bedragen OM (kortlopend deel < 1 jaar)	524	607
Totaal	**88.051**	**83.757**

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen activa

Kunst

De historische aanschafwaarde van de aanwezige kunst ultimo 2014 is circa 1,75 miljoen euro (2013: circa 1,9 miljoen euro).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Personele verplichtingen

De verplichtingen aan personeel uit hoofde van openstaande verlofsaldi ultimo 2014 bedraagt 23,9 miljoen euro. Hierbij is rekening gehouden met een opslag voor sociale lasten en pensioenpremies.

Huurverplichtingen

De verplichtingen met betrekking tot door de Rechtspraak gehuurde panden bedragen in 2014 circa 115 miljoen euro (2013: circa 117 miljoen euro). De huurverplichtingen hebben betrekking op contracten die qua looptijd zeer uiteenlopen, waarbij het langstlopende contract als einddatum het jaar 2039 heeft. Huurverplichtingen namen af als gevolg van de reductie van de vestigingsplaatsen, maar nemen in de komende jaren ook autonoom toe. Die toename ontstaat door de combinatie van de volgende factoren:

- Wijziging van het stelsel financiering rijks huisvesting per 01-01-2016;
- stijging door herinvesteringen nodig zijn om de panden functioneel op niveau te houden;
- wijziging door eenmalige correcties (voorziening en restitutie huur);
- stijging doordat de kosten van nieuwe contracten (uitbreidingen ofwel vervanging van huisvesting) hoger liggen dan de kosten van lopende contracten;
- stijging door indexatie;

Facilitaire verplichtingen

Deze verplichtingen bedragen voor boekjaar 2015 circa 12,3 miljoen euro en hebben betrekking op kosten voor onder andere beveiliging, catering en schoonmaak.

Juridische claims

De verplichtingen met betrekking tot de juridische claims, anders dan degene die op de balans zijn opgenomen, zullen naar inschatting niet leiden tot significante verplichtingen.

Toelichting op de geconsolideerde winst-en-verliesrekening

[11A] Bijdrage kerndepartement Ministerie van Veiligheid en Justitie
Dit betreft de totale bijdrage zoals die door de Minister van Veiligheid en Justitie is verstrekt.

Bedragen x € 1.000		2014		2013
Stand Miljoenennota		**1.014.481**		**979.295**
Mutaties Voorjaarsnota	-27.762		-1.574	
Mutaties Najaarsnota / Slotwet	1.286		-4.599	
Vooruitontvangen bijdrage tuchtrecht uit 2013	380		-380	
Vooruitontvangen bijdragen tuchtrecht en digitale last 2015	-284			
Totaal begrotingsbijstelling		*-26.380*		*-6.553*
Bijdrage uit egalisatierekening		-		7.500
Verrekening bijdrage gerechtskosten		347		-20
Totaal beschikbaar		**988.448**		**980.222**

In de bijdrage van het Ministerie van Veiligheid en Justitie is een bijdrage in de gerechtskosten begrepen die in 2014 4,0 miljoen euro (2013: 4,1 miljoen euro) bedraagt. Deze bijdrage is gelijk aan de gemaakte gerechtskosten [18]. De gerealiseerde gerechtskosten worden volledig vergoed.

[11B] Overige bijdrage van Ministerie van Veiligheid en Justitie

Bedragen x € 1.000	2014	2013*
Bijdragen V&J-diensten spir-it	7.254	9.150
Bijdrage OM gerechten	12.482	18.171
Bijdrage OM SSR	7.760	7.621
Kluwer/SDU bijdrage OM en Hoge Raad	1.260	1.199
Bijdrage V&J Leonardo griffierechten	2.623	1.126
Overige	129	71
Totaal	**31.508**	**37.338**

** Aangepast voor vergelijkingsdoeleinden*

De overige bijdrage van het Ministerie van Veiligheid en Justitie bestaat met name uit bijdragen van andere onderdelen van het Ministerie. De bijdrage voor Leonardo Griffierechten is direct afkomstig van het departement.

[12] Overige bedrijfsopbrengsten

Bedragen x € 1.000	2014	2013*
Parketpolitie rechtbank Amsterdam	5.480	5.457
Accountantskamer	1.074	981
Medisch tuchtrecht	192	265
Bijdragen SSR	804	821
Overig	714	1.176
Totaal	**8.264**	**8.700**

** Aangepast voor vergelijkingsdoeleinden*

[13] Bijdrage meer/minder werk
Dit betreft het saldo van meer- en minderwerk van productie zoals dat door de Rechtspraak is gerealiseerd ten opzichte van de met de Minister van Veiligheid en Justitie gemaakte afspraken bij het vaststellen van de begroting. Deze wordt afgerekend tegen 70% van de afgesproken tarieven. Voor 2014 heeft de Rechtspraak met de Minister de afrekening met de egalisatierekening per saldo vastgesteld op 5,7 miljoen euro minderwerk.

[14] Personele kosten

Bedragen x € 1.000	2014	2013
Salarissen	546.471	552.926
Sociale lasten	59.842	56.528
Pensioenpremies	83.309	85.575
Overige personele kosten	79.930	60.035
Totaal	**769.552**	**755.064**

Gemiddeld aantal werknemers
De personele kosten zijn te relateren aan het gemiddeld aantal werknemers bij de Rechtspraak. Hierover geeft de tabel "Aantal medewerkers en formatie Rechtspraak" in het Jaarverslag Rechtspraak 2014 nadere informatie. Gedurende het jaar 2014 waren 9.464 FTE in dienst (2013: 9.393 FTE).

Bezoldiging bestuurders
De voorzitter en de drie leden van de Raad voor de rechtspraak worden bezoldigd op basis van artikel 86 van de Wet op de rechterlijke organisatie juncto artikel 1 en 2 van het Besluit rechtspositie leden gerechtsbesturen en Raad voor de rechtspraak juncto artikel 7 en bijlage 3 van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren. De totale bezoldiging 2014 van de voorzitter en de leden van de Raad voor de rechtspraak is opgenomen in het hieronder opgenomen overzicht Topinkomens.

Topinkomens
Op grond van het besluit van de Raad ten aanzien van het geldig verklaren voor de Rechtspraak van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (Wnt) zijn in het overzicht hieronder de (gewezen) topfunctionarissen opgenomen zoals benoemd in het besluit van de Raad, ongeacht of hun bezoldiging het Wnt-bezoldigingsmaximum heeft overschreden.

Het bezoldigingsmaximum in 2014 bedraagt voor de rechtspraak 234.474 euro. Dit toepasselijke Wnt-maximum is berekend naar rato van de omvang en duur van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

Naast de in het overzicht vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2014 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2014 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van het besluit van de Raad aangaande de Wnt dienen te worden gerapporteerd.

Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgevers deel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband	Interim	Motivering overschrijding norm (indien van toepassing)
Raad voor de rechtspraak	Voorzitter	mr. F.C. Bakker	144.164	0	24.763	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Lid	mr. C.H.W.M. Sterk	131.484	0	22.558	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Lid	mr. H. Rappa-Velt	25.234	0	4.791	15-10-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Lid	drs. P. Arnoldus	35.284	0	6.514	15-9-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Lid	drs. J.G. Pot	112.992	0	18.900	1-1-2014	30-9-2014	1,11	Nee	nvt
	Lid	drs. S.M. Roos	100.215	0	16.676	1-1-2014	31-8-2014	1,11	Nee	nvt
College van Beroep van het bedrijfsleven	Voorzitter	mr. R.F.B. van Zutphen	146.866	0	25.016	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. H. Bolt	127.639	0	21.802	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	mr. drs. J.M. Vroomen MMC	48.537	0	7.796	1-1-2014	31-12-2014	0,50	Nee	nvt
Centrale Raad van Beroep	Voorzitter	mr. drs. T.G.M. Simons	146.029	0	25.016	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. H.C.P. Venema	121.215	0	20.654	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	mr. drs. J.M. Vroomen MMC	48.537	0	7.796	1-1-2014	31-12-2014	0,50	Nee	nvt
Gerechtshof Amsterdam	Voorzitter	mr. H.Th. van der Meer	131.679	0	22.558	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. drs. W.J.J. Los	131.317	0	22.375	1-1-2014	31-12-2014	1,08	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. W. Wijbrands	49.374	0	8.553	1-1-2014	31-12-2014	0,50	Nee	nvt
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Voorzitter	mr. A.R. van der Winkel MPM	146.029	20	25.016	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. J.B. de Groot	128.190	0	21.802	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	mr. M.H. van Kuijk	111.216	0	18.624	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt

Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgevers deel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband	Interim	Motivering overschrijding norm (indien van toepassing)
Gerechtshof Den Haag	Voorzitter	mr. L. Verheij	138.499	0	23.351	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. A. de Lange MPA	134.684	0	22.949	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. W. Wijbrands	49.374	0	8.553	1-1-2014	31-12-2014	0,50	Nee	nvt
Gerechtshof Den Bosch	Voorzitter	mr. R.C.A.M. Philippart	138.854	63	23.787	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. A.A.E. Dorsman	127.834	0	21.802	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	dr. P.M.L.O. Scholte MPA	86.523	0	15.204	1-1-2014	31-12-2014	0,89	Nee	nvt
Rechtbank Amsterdam	Voorzitter	mr. C.M.T. Pareau Dumont-Eradus	131.679	0	22.558	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. E. de Rooij	121.215	0	20.654	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	H.C.J. Janssen RA	110.248	0	18.624	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
Rechtbank Den Haag	Voorzitter	mr. dr. M.A. van de Laarschot	135.507	0	23.172	1-1-2014	31-12-2014	1,03	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. R. Smits	121.215	0	22.097	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. M.M. Leenders	107.424	139	18.118	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
Rechtbank Limburg	Voorzitter	mr. P.W.E.C. Pulles	127.586	0	21.800	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. L.A. Gruiters	118.307	341	19.656	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. F. van Gulik	50.742	141	8.552	1-1-2014	30-06-2014	1,00	Nee	nvt

Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgevers deel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband	Interim	Motivering overschrijding norm (indien van toepassing)
Rechtbank Midden-Nederland	Voorzitter	mr. H.A. Uniken Venema	127.586	0	21.800	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. J. Mendlik	118.236	0	19.656	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. E. Jonasse	109.640	0	19.005	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
Rechtbank Noord-Holland	Voorzitter	mr. E.J. van der Molen	127.573	330	21.800	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. I.J.B. Corbey	121.215	0	20.654	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	mr. drs. S. Vaessen	102.040	0	17.105	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
Rechtbank Noord-Nederland	Voorzitter	mr. D.J. Keur	132.067	369	22.558	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. G. Tangenberg	128.023	921	21.802	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. M.G. Poorthuis MPM	112.224	796	18.055	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
Rechtbank Oost-Brabant	Voorzitter	mr. C.M. Wiertz-Wezenbeek	127.586	0	21.800	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. P.E.M. Messer-Dinnissen	108.996	34	18.541	1-1-2014	31-12-2014	0,92	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. A.Th.M. Veldman RA	102.539	0	17.183	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
Rechtbank Gelderland	Voorzitter	mr. H.C. Naves	131.679	0	22.558	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. drs. M.J. Blaisse	121.192	236	20.654	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	mr. M. Commelin	97.908	0	16.598	1-1-2014	31-12-2014	1,00	Nee	nvt

Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgevers deel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband	Interim	Motivering overschrijding norm (indien van toepassing)
Rechtbank Overijssel	Voorzitter	mr. T. Avedissian	151.341	0	26.029	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. G.G. Vermeulen	128.707	122	21.840	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	ir. C.W.M. Biemans	113.378	1.906	19.005	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
Rechtbank Rotterdam	Voorzitter	mr. R.G. de Lange-Tegelaar	138.524	0	23.787	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. J.B. van den Beld	127.639	21	21.802	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	drs. J.A.A. Rooijers	116.373	10	19.659	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Voorzitter	mr. M.W. Koek	134.533	0	22.987	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
	Rechterlijk lid	mr. A.G.M. Zander	133.939	361	22.950	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
	Niet-rechterlijk lid	mr. J.H. Willems	113.430	270	19.005	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
Bureau raad voor de rechtspraak	Directeur	dr. F. van Dijk	117.495	3.270	19.530	1-1-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
LDCR	Directeur	mr. drs. A.M. Weimar	122.498	3.200	20.694	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt
spir-It	Directeur	ir. P.M. van Schaik	60.659	1.867	10.844	1-6-2014	31-12-2014	1,06	Nee	nvt
SSR	Voorzitter College	mr. R.H.M. Jansen MPA	148.721	0	23.688	1-1-2014	31-12-2014	1,11	Nee	nvt

[15] Materiële kosten

Bedragen x € 1.000	2014	2013
Huisvestingskosten	119.851	140.120
Exploitatiekosten	109.764	122.683
Totaal	**229.615**	**262.803**

De huisvestingskosten zijn gedaald door met name het eenmalige effect van de dotatie op de huisvestingsvoorzieningen in 2013 en de indexering van de huren.

Accountantshonoraria

Onder de exploitatiekosten zijn de accountantshonoraria opgenomen. Onderstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de Rechtspraak en bij de in de consolidatie betrokken organen zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties). De volgende bedragen zijn ten laste van het resultaat gebracht:

Bedragen x € 1.000	2014	2013
Controle van de jaarrekening	508	420
Andere controlewerkzaamheden	287	79
Fiscale advisering	2	-
Andere niet-controlediensten	78	270
Totaal	**875**	**769**

[16] Afschrijvingen materiële vaste activa

De afschrijvingskosten [zie ook 1] worden verminderd met de vrijval van de balanspost vooruitontvangen bedragen voor gemeenschappelijke activa van het Openbaar Ministerie.

Bedragen x € 1.000	2014	2013
Totaal afschrijvingen [1]	23.291	22.207
-/- Vrijval correcties overig	-280	340
-/- Vrijval vooruitontvangen bedragen OM	-560	-1.134
Afschrijvingskosten	**22.451**	**21.413**

[17] Rentelasten

Het betreft hier de rentelasten als gevolg van de door het Ministerie van Financiën verstrekte leningen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa.

[18] Gerechtskosten

Onder gerechtskosten worden verstaan de kosten die het gerecht maakt gedurende of als gevolg van de behandeling van een aan de rechter voorgelegde zaak. Deze gerealiseerde kosten worden volledig vergoed door het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Den Haag, 8 april 2015

voorzitter Raad voor de rechtspraak
w.g. mr. F.C. Bakker

lid Raad voor de rechtspraak
w.g. drs. P. Arnoldus

Raad voor de rechtspraak
Den Haag

Overige gegevens

Resultaatbestemming

In het Besluit financiering rechtspraak 2005 zijn specifieke afspraken op financieel gebied opgenomen. In deze afspraken is voor de bestemming van het exploitatiesaldo geregeld, in artikel 17 lid 5 en 6, dat het exploitatieresultaat van de rechtspraak wordt toegevoegd aan of in mindering gebracht op de exploitatiereserve van de rechtspraak. Tevens zijn er afspraken gemaakt over de samenstelling en maximale omvang van het duurzaam aan de rechtspraak verbonden vermogen. In overeenstemming met het bovenstaande wordt voorgesteld het exploitatieresultaat over 2014 ten gunste van de reserves te brengen. Dit voorstel is in de balans per 31 december 2014 verwerkt, en verklaard in de toelichting op de reserves

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de Leden van Raad voor de rechtspraak

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in hoofdstuk 5 van dit jaarverslag opgenomen jaarrekening van de Rechtspraak gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2014 en de winst- en verliesrekening over 2014, met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

De Raad voor de rechtspraak is op grond van artikel 104 van de Wet op de rechterlijke organisatie verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met de eisen voor financiële verslaggeving zoals uiteengezet in de jaarrekening en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT), alsmede voor het opstellen van het jaarverslag.
De Raad voor de rechtspraak is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen tot stand moeten zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.
De Raad voor de rechtspraak is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het, grond van artikel 104, vijfde lid van de Wet op de rechterlijke organisatie, geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol Ministerie van Justitie - Raad voor de rechtspraak en het Controleprotocol WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening door de Raad voor de rechtspraak en voor het getrouwe beeld daarvan alsmede in het kader van de financiële rechtmatigheid voor de naleving van die relevante wet- en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de Raad voor de rechtspraak. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidscirteria en van de redelijkheid van de door de Raad voor de rechtspraak gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van de Rechtspraak per 31 december 2014 en van het resultaat over 2014 in overeenstemming met de eisen voor financiële verslaggeving zoals uiteengezet in de jaarrekening en de bepalingen van en krachtens de WNT.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2014 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Tevens melden wij dat het jaarverslag van de Rechtspraak, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Den Haag, 20 april 2015

Ernst & Young Accountants LLP
w.g. drs. M.E. van Kimmenade RA MGA